

Karitativna djelatnost Crkve kod Augustina u "De civitate Dei"

Karoli, Andrea

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:120:826207>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**



Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)



SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

**KARITATIVNA DJELATNOST CRKVE KOD
AUGUSTINA U *DE CIVITATE DEI***

Diplomski rad

Mentor: Doc. dr. sc. Drago Tukara

Student: Andrea Karoli

Đakovo, 2020.

SADRŽAJ	
SAŽETAK	4
SUMMARY	5
UVOD	6
1. CARITAS KAO LJUBAV PREMA BOGU	9
1.1. Pojam <i>caritasa</i> u kršćanskom rječniku	9
1.2. Karitativno djelovanje vladara u službi domovine	9
1.2.1. <i>Karakteristike kršćanskog vladara</i>	10
1.3. Božja zapovijed ljubavi	11
1.4. Božje stvaranje anđela i ljudi u ljubavi.....	12
1.4.1. <i>Ljubav kod anđela i ljudi</i>	13
1.5. Ljubav kao jezik emocije	14
1.5.1. <i>Ljubav u Božjem raj</i>	15
1.5.2. <i>Ukor kao izraz duboke ljubavi</i>	16
1.6. Usporedba zla i ljubavi	17
1.7. Kristova ljubav djeluje kao obraćenja srca	18
1.7.1. <i>Srce kao pokretač ljubavi koje je temelj vjere</i>	18
2. CARITAS KAO LJUBAV PREMA BLIŽNJEMU	19
2.1. Izražaj ukora i savjeta kao snaga ljubavi	20
2.2. Molitvena ljubav	21
2.3. Usporedba dva pojma ljubavi: <i>caritas</i> i <i>amor</i>	23
2.3.1. <i>Poslušnost i ljubav kao čin oslobađanja</i>	24
2.3.2. <i>Harmoničnost kao recept zdrave ljubavi</i>	25
2.3.3. <i>Putokaz za ispravan put</i>	26
2.3.4. <i>Gradnja putujuće ljubavi</i>	27
2.3.5. <i>Uzajamna ljubav</i>	28
2. 4. Čovjek postaje rob straha.....	28
3. CARITAS KAO ORGANIZIRANA I DJELOTVORNA LJUBAV	29

3.1. Usporedba dobrohotnosti, privrženosti i ljubavi.....	29
3.2. Ljubav kao primanje i davanje.....	30
3.3. Milosrdna ljubav	31
3.4. Neokaljani strah	32
3.5. Razlika dva grada.....	33
3.5.1. <i>Zabrana incesta u zemaljskoj državi</i>	34
3.6. Habakukovo proroštvo.....	35
3.7. Propovijedanje kristove riječi	37
3.7.1. <i>Nepravedni progoni Kristove Crkve</i>	37
3.8. Način života i običaji kršćanskog naroda	38
ZAKLJUČAK	40
PRILOZI	42
BIBLIOGRAFIJA	44

SAŽETAK

Karitativna djelatnost Crkve kod Augustina u De civitate Dei

Autor rada analizira bitne sastavnice pojma Caritas. Pojam Caritas usko je povezan sa ljubavlju prema Bogu i bližnjemu. Ljubav prema Bogu potiče čovjeka na požrtvornost i ljubav. Poblize rečeno potiče čovjeka da čini milosrđe. Isto tako Caritas može označavati i humanu katoličku organizaciju. Isus je dao zapovijed čovjeku da treba ljubiti svakog čovjeka u svakom trenutku.

Autor u nastavku rada prikazuje Boga koji kroz svoju državu poklanja neizmjernu ljubav prema čovjeku. Postavlja kršćanskog vladara na zemaljsku državu kako bi bio autoritet koji bi čovjek morao poštovati. Pošto je Božja ljubav milosrdna, On ju daruje čovjeku kako bi mogao sretno živjeti na svom proputovanju kroz zemaljsku državu. Iako je čovjek počinio grijeh, može ga okajati i obratiti svoje srce. Obraćanje srca je vrlo važan trenutak u kršćanskoj vjeri.

Ljubav prema bližnjemu mora se sastojati u savjetu, ali i u ukoru iz dobre namjere. Takva milosrdna ljubav je najvrjedniji pokazatelj čovjekovog čistog srca. Glede toga mora postojati i vladar koji će kršćanski se brinuti za svoj narod. U takvoj vladavini bitno je da vladar bude pravedan. Usporedno s time postoji i Crkva koja ima svoga vladara koji pravedno postupa sa svojim članovima. Nakon Kristova uskrsnuća pojavljuje se najveća uzajamna ljubav.

Autor na koncu rada zaokružuje dvije teme sa organiziranom i djelotvornom ljubavi. Zbog aktualnih tema koje su obilježile današnji svijet, autor je povezao migrante sa strašnim progonima kršćana u povijesti.

Ključne riječi: *Aurelije Augustin, De civitate Dei, caritas, ljubav prema bližnjemu, ljubav prema Bogu*

SUMMARY

The charitable activity of the Church under Augustine in De civitate Dei

Author of this thesis analyse important components of the term Caritas. The term Caritas is closely associated with the love for God and our neighbor. Love for God encourages people to self-sacrifice and love. To clarify, it encourages people to be mercy. Also, Caritas refers to the human catholic organization. Jesus gave us a commandment to love every human and in every moment of our life.

In the following, the author present God who through his country gives immeasurable love to humans. He appoints christian ruler on earth so that he can be an authority which people should respect. Since the love of God is rich in mercy, He gives it to humans so they could live happily on their passing through earth. Although, humans committed sins, they can atone them and convert their hearts. Conversion of heart is a very important moment in catholic religion.

Love for neighbor has to consist of advice, but also of reprimand with good intent. This love full of mercy is the most valuable indicator of the pure heart of a human. In this regard, there has to be a ruler who will take care of his people in a christian way. In this reing, it is important that the ruler is righteous. In parallel, the Church has its ruler who is righteous with its members. After the ressurection of Christ, the greatest mutual love emerges.

In the end, the author binds the two subjects with organized and operative love. In regard to current events in the world, the author related the migrants with the horrible prosecution of christians in history.

Key words: *Aurelius Augustin, De civitate Dei, caritas, love for neighbor, love for God*

UVOD

Cilj ovog diplomskog rada je uvidjeti karitativnu djelatnost Crkve kod Augustina u djelu *De civitate Dei* te je povezati sa sadašnjim vremenom *Caritasa* u Crkvi. Karitativna ljubav se ovdje može vidjeti kroz dva dijela. Prvi dio je Božja država, a drugi je zemaljska država. Kroz ove dvije države želi se prikazati ljubav prema bližnjemu i ljubav prema Bogu. Takva karitativna ljubav dolazi od Boga, preko njegova Sina i Duha Svetoga te je darovana kršćaninu kako bi mogao uzvratiti ljubav Stvoritelju i svome bližnjemu. S takvom vrstom ljubavi želimo postići da potaknemo čovjeka na ljubav i požrtvornost za drugoga. Ljubav možemo prepoznati kod Isusa Krista koji je naložio ljudima da ljube bližnjega kao što je On ljubio nas. Možemo slobodno reći da je to zapovijed bratske ljubavi. Isto tako njegovu ljubav prepoznajemo u Njegovoj mucii i smrti poradi našeg otkupljenja. Ovakav vid ljubavi na području dogmatske teologije je ljubav istine te dobrohotnosti koja uživa Božje blagodati. Te blagodati nam omogućuju da vidimo dostojanstvo druge osobe, da ju poštujemo i brinemo se za nju. Pojam ljubavi definira predanje čitavog čovjekova bića Bogu. Predanje može biti kroz molitvu, pomaganje bližnjemu itd. Prije svega ljubav se mora temeljiti na povjerenju. Trebamo otvoriti svoja srca Bogu, koji je svemoguć, i vjerovati u njegove dobre namjere.

Na temelju proučavanja djela *De civitate Dei* u diplomskom radu možemo vidjeti karitativno djelovanje Crkve na čelu sa biskupom Augustinom. Uz pomoć Augustina Crkva je djelovala milosrdno i dobrohotno prema čovjeku, a najvažnije od toga čuvala je dostojanstvo čovjeka. Crkva kroz svoje karitativno djelovanje i propovijedanje evanđelja pomaže nam da spoznamo bitne elemente kršćanskoga života. Kroz razne oblike ljubavi koje smo istaknuli, kao što su npr. milosrdna, prijateljska, molitvena, dobrohotna i privržena ljubav, možemo vidjeti da su ti oblici ujedno i elementi kršćanske ljubavi.

Sama podjela rada dijeli se na tri dijela koji prikazuju *Caritas* kao onaj koji u sebi prožima ljubav prema Bogu, prema svome bratu, tj. bližnjemu i organiziranu i djelotvornu ljubav koju promatramo kroz konkretnoga čovjeka koji se nalazi u svakodnevnim ili izvanrednim situacijama.

U prvom dijelu rada vidjet ćemo kako se definira pojam *Caritasa* i što kao takav on u svojoj srži znači. Kada samo definirali pojam, možemo početi sa ljubavlju prema Bogu koja se proteže kroz službu u nebeskoj i zemaljskoj domovini. Govorit ćemo o karakteristikama vladara koje mora imati za uspješnost svoje vladavine. Radi postizanja

mira i reda u državi potrebno je da čovjek nasljeđuje dvije zapovijedi darovane od Boga (ljubav prema Bogu i bližnjemu). Zbog ljubavi koju Bog ima u sebi stvara anđele i ljude. Budući da je njegova ljubav milosrdna, čovjeku daruje savršen život u raj, sve dok čovjek živi po Božjim zapovijedima. Pošto je čovjek svojom zavišću počinio grijeh, mora ga okajati. S druge strane možemo uvidjeti kako postoji i Đavlov i Kristov grad gdje su ujedno oni kraljevi svojih gradova. Na kraju prvog poglavlja dolazimo do obraćenje srca koje se događa nakon Kristova raspeća i uskrsnuća. Krist je najvažniji temelj kršćanske vjere.

Drugi dio rada bit će obogaćen ljubavlju prema bližnjemu. Najveća korist je opomena bližnjega ako čini zlo i potreba prekoriti ga kako bi ukazali da se ne drži kršćanske ljubavi i života. Naime, kako smo započeli sa dobročinstvom čovjeka koji treba zaista ljubiti svoga bližnjega, tako ćemo navesti kakvo ophođenje kršćanskog vladara treba biti prema narodu. U nastavku ćemo pobliže pojasniti pojmove *Caritasa* i *amor* u Svetom pismu. Upoznat ćemo se s prvim utemeljiteljem zemaljskog grada. Utemeljitelj je Kajin koji je ubio svoga brata Abela zbog zavisti. Zavist je među najvećim smrtnim grijesima. No, s uspostavom Crkve pojavljuje se veća briga za bližnjega iz koje proizlazi uzajamna ljubav. Ovaj dio ćemo zaključiti s tim da Bog skriva svoju slatkoću od onih koji ga se neizmjereno boje. Na temelju toga svaki čovjek bi se trebao osloboditi straha i uživati u daru ljubavi koju nam je poklonio savršeni Bog.

U posljednjem djelu diplomskom rada bavit ćemo se organiziranom i djelotvornom ljubavi. Proučit ćemo razliku između pojmova *caritas*, *dilectio* i *amor*. Nakon usporedbe dotaknut ćemo se rečenice iz evanđelja »Što god hoćete da ljudi čine vama, to i vi njima činite.« (Mt 12,12). Zatim vidjet ćemo razliku dva grada te kakva ljubav vlada u njima. Činjenicu da je kroz povijest bilo strahovitih progona, povezali smo s današnjom situacijom koja se događa s migrantima. Koji su morali prisilno iseliti iz svojih domova zbog ratnih okolnosti, siromaštva itd. Zbog potrebe takvih ljudi postoji humanitarna organizacija *Caritas* koja svojim radom pokazuje čovjekovu pravu vrijednost života i humanitarno djelovanje prema čovjeku u potrebi.

Literarni izvor koji nas vodi kroz čitavi rad je djelo *De civitate Dei*. Autor toga djela je biskup Aurelije Augustin. Augustin nakon što je bio ogrnut plaštem maniheizma, počeo je uviđati prazninu i polako otkrio ljepotu Božje mudrosti. Poseban utisak na njega ostavile su propovijedi svetoga Ambrozija koji ga je i krstio. Nakon toga

počeo je živjeti životom koji je posvećen Bogu. Nakon turbulentnog života zaredio se za svećenika. Poslije smrti proglašen je crkvenim ocem i zaštitnikom teologa, a za života napisao je monaška pravila za augustince. Njegovo djelo *De civitate Dei* nastaje u vrijeme vizigotske pljačke Rima pri čemu je došlo do velikog propitivanja kršćanstva koje je tada bilo državna religija Rimskog Carstva. Koncept svoje knjige prvotno je osmislio kao odgovor poganima.

1. CARITAS KAO LJUBAV PREMA BOGU

1.1. Pojam *caritas* u kršćanskom rječniku

Latinski pojam *caritas* dolazi od *carus* što znači drag, ljubljen i ti izrazi se najčešće koriste u kršćanskom rječniku. Kršćanska djelotvorna ljubav najprije potječe od: »Božje ljubavi koja je preko Krista i Duha darovana kako bi kršćanin mogao uzvratiti ljubav Bogu i bližnjemu«¹. Takav dar povezan je s opravdanjem. *Caritas* označava isto tako ljubav prema Bogu kao najvećem vrhovnom dobru što potiče čovjeka na požrtvornost, ljubav i brigu za bližnjega, tj. čini milosrđa. Isto tako označava i katoličku dobrotvornu organizaciju.²

Tridentski koncil uči: »Čovjek kod samog opravdanja zajedno s oprostjenjem grijeha dobiva po Isusu Kristu u kojega se ucjepljuje, uliveno i sve ovo: vjeru, nad i djelatnu ljubav.« (DS 1530). Upravo ta izjava iz Koncila temelji se u poslanici Rimljanima: »Ljubav je Božja razlivena u srcima našim po Duhu Svetome koji nam je dan.« (Rim 5,5).

Kršćanska djelatna ljubav je ona koju je sam Isus naložio, trebamo ljubiti sve ljude kao što je on ljubio nas u svakom trenutku. A to je »nova zapovijed« (Iv 13,32). »Ta se ljubav beskrajno proširuje jer počiva isto tako na Kristovu poistovjećenju s gladnim, žednim i bolesnim (usp. Mt 25, 35-40). Zato zapovijed bratske ljubavi poprima svoju posebnost iz svoga kristološkog utemeljenja.«³

1.2. Karitativno djelovanje vladara u službi domovine

Augustin u početku svoga djela *De civitate Dei* navodi vječnu i nebesku te zemaljsku domovinu. Vidjet ćemo kako ljude ne čini nikako sretnima zemaljsko bogatstvo koje imaju sada u ovoj domovini u kojoj žive, jer takvo materijalno bogatstvo mogu izgubiti u trenu oka. Ljude jedino Bog čini sretnima koji u našoj duši stvara najveće bogatstvo. Drugim riječima, Bog je taj koji nam daje nadu da je u vječnoj domovini najveće bogatstvo biti uz Njega, tj. imati Njega blizu sebe.⁴ Naime, ovdje možemo govoriti o kršćanskoj ljubavi koja se očituje na mučenicima koji se bore da

¹ A. STARIĆ (ur.), *Enciklopedijski teološki rječnik*, Zagreb, 2009., 604.

² Usp. LJ. JOJIĆ, R. MATASOVIĆ (ur.), *Hrvatski enciklopedijski rječnik*, Zagreb, 2002., 167.

³ A. STARIĆ (ur.), *Enciklopedijski teološki rječnik*, 605.

⁴ AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, I, Zagreb, 1998, V, 18, 1

obrane nekoga ili nešto. Zbog toga Augustin navodi mnoge rimske vojskovođe koji su se borili za svoju domovinu.⁵

Kršćani su nadvisili rimske vladare jer su se borili za nepropadljivu vječnu domovinu, tj. Božji grad. Kršćanski mučenici prolili su krv za svoju braću. Također, nisu proklinjali svoje neprijatelje i mučitelje, nego su istinski molili za njih. Propovijedali su Evanđelje i nisu se bojali prijetnji koje su svakodnevno dobivali od progonitelja. Usprkos svim prijetnjama na koje su nailazili, a koje su se nalazile i unutar Crkve, oni su se borili sve do prolijevanja vlastite krvi. Nadalje, možemo vidjeti točno opisano braću koja za svoju vjeru proliše krv. »Ljubeći pri tome ne samo svoju braću (za koju je prolište), nego i same neprijatelje, koji im je proliše, kao što im je naloženo, po vjeri u ljubav i ljubavlju za vjeru oslobodit će one koji će moći da slobodno ljube svoju vjeru.«⁶ Naime, u današnjem vremenu ne možemo vidjeti pretjeranu borbu za svoju vjeru kao što je to bilo nekada. Danas, nažalost, većina ljudi ima krive poglede na vjeru i ne znaju prepoznati prave vrijednosti. Zato treba propovijedati ljudima i stavljati naglasak na Boga koji je najveći faktor u našim životima.

1.2.1. *Karakteristike kršćanskog vladara*

Kao što smo vidjeti u prošlom poglavlju, kršćani su za svoju vjeru prolili krv i s tim činom su tako nadvisili rimske vladare. Budući da su se rimski vladari žestoko borili za svoju domovinu, Augustin navodi karakteristike kakve bi trebao posjedovati jedan kršćanski vladar. Kršćanski vladar bi trebao biti vladar ljubavi dobra, ljubitelj ljubavi, dobrohotnosti.⁷ Oni nisu bili sretni samo zbog toga što su dugo vladali ili su ostavili nasljedstva svojim sinovima itd. »Zbog toga što su dugo vladali ili što su nakon spokojne smrti ostavili sinove na vlasti ili što su ukrotili neprijatelje država ili što su uz mogli spriječiti ili ugušiti pobune neprijateljskih građana protiv sebe.«⁸ Takve vladare činilo je sretnima kad su pravedno vladali, određivali kazne radi čuvanja države i željeli da ih se narod sjeća kao pravedne vladare koji nisu gajili osobnu mržnju prema neprijateljima. Vladar bi trebao biti predstavnik zemaljske vlasti i prema tome on bi trebao biti okarakteriziran kao onaj koji je ponizan, pravedan, koji priznaje svakog građanina svoje domovine i da se s jednakim poštovanjem odnosi prema svakom

⁵ Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državni Božjoj*, I, V, 18, 1

⁶ *Isto*, V, 18, 2

⁷ Usp. *Isto*, V, 24

⁸ *Isto*.

čovjeku. Karakteristike kršćanskog vladara možemo usporediti s Božjima. Bog je ponizan, pravedan i poštuje svakog čovjeka jednako. Obojica imaju ogromnu ljubav prema bližnjemu. Naime, vladar prije svega treba biti strog, jer naredbe trebaju autoritet kojeg se mora poštovati. Takvog vladara možemo ubrajati među kršćanske vladare pune ljubavi prema bližnjemu koji svojom dobrotom čine karitativno poslanje unutar svoje domovine.⁹

Zato Augustin navodi razlike zemaljskog i nebeskog grada. Vladari zemaljskog grada štiju svoje bogove radi vlastitih žudnji, kako bi si mogli priuštiti što veći raskoš i gospodarenje nad narodom. Naime, kršćanski vladari nebeskoga grada su oni koji sve čine radi samoga Boga koji im je cilj svega postignutoga. Kršćanski vladar je onaj koji se Boga boji, ljubi i štuje, dakle, ima strahopoštovanje prema Bogu. Onaj koji sporije kažnjava, a spreman je lako iz ljubavi oprostiti neprijateljima i nadati se da će se popraviti. Kršćanski vladar također naređuje u znaku milosrđa i dobročinstva itd. Istinski sretan vladar Augustin navodi da je onaj koji Bogu prinosi najveću žrtvu poniznosti, milosrđa i svakodnevne molitve.¹⁰

S ovakvim karakteristikama možemo kršćanske vladare smatrati istinski sretnima, jer sve što je od Boga i iz Božje ljubavi donositi sud i činiti pravdu iz iste te ljubavi. Takve karakteristike pripadaju pravom kršćanskom vladaru koji svoj život posvećuje Bogu i ljubi svog bližnjega.¹¹

1.3. Božja zapovijed ljubavi¹²

Srodno prethodnom poglavlju, Augustin piše o dvije Božje zapovijedi koje bi čovjek trebao slijediti. Bog je propisao čovjeku zapovijedi kako bi bio što sretniji na zemlji i zadobio blaženstvo. Te zapovijedi su: »Ljubi Gospodina Boga svojega svim srcem svojim, i svom dušom svojom, i svim umom svojom« (Mt 22,39) i »Ljubi svoga bližnjega kao sebe samoga.« (Mt 22,39) Augustin nam o ispunjenju te dvije zapovijedi govori kroz sliku hrama. »Svi smo zajedno njegov hram i svi pojedinačno njegovi hramovi, jer se udostojao prebivati i u jednodušnosti sviju i u svakome zasebice.«¹³ Naime, kada se bude naša duša uzdigla k Bogu, onda će naše srce postati njegov najveći

⁹ Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, I, V, 24

¹⁰ Usp. *Isto*.

¹¹ Usp. *Isto*.

¹² Vidi ljubav prema čovjeku i ljubav prema Bogu kao dvije zapovijedi. Usp. BENEDIKT XIV., *Deus caritas est*, Zagreb, 2006, br. 16-18.

¹³ AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, I, X, 3, 2

oltar. A sve dok smo u zemaljskoj državi trebamo Ga ljubiti i prinositi mile žrtve. »Prinosimo mu krvne žrtve, kada se sve do krvi borimo za njegovu istinu; njemu palimo najslađi tamjan, kada pred njegovim licem gorimo pobožnom i svetom ljubavlju.«¹⁴ Sve dok smo u ovoj zemaljskoj državi moramo Mu udovoljavati, kako bi osjetio našu ljubav prema njemu, sve dok ne dođemo k Njemu u vječnu domovinu. U našim životima trebamo uvijek misliti na Boga i osvrtni se na Njega. Moramo Mu prinositi sve žrtve poniznosti i zahvalnosti koje su potpaljene ognjem naše ljubavi prema njemu. Kad pogledamo ljude u ovoj zemaljskoj državi ne postoji niti jedan čovjek koji nije grešan. Mi ljudi moramo se očistiti od svih naših grijeha i požuda kako bi mogli uzdići se u vječnu nebesku domovinu. Time što se čistimo, mi sebi pripravljamo put kako bi došli pred Boga sasvim čisti i mogli se gledati oči u oči, jer je On nešto najsvetije i najčistije. Mi Njega izabiremo, jednog i jedinog, svetog Boga i težimo ljubavlju da prionimo uz Njega.¹⁵

Augustin kroz cijeli odlomak govori o te dvije zapovijedi. Za ove dvije zapovijedi možemo reći da su i dan danas temelj kako bi čovjek bio blažen. Jer ako čovjek ljubi sebe, on mora znati ljubiti i druge ljude oko sebe jer čovjekov jedini cilj je da na kraju svoga života dođe u vječnu domovinu i prione uz Boga. A prionuti uz Boga može samo radi dobrih djela na ovom zemaljskom životu. Uspoređujući to s Crkvom, uviđamo njenu ljubav prema svim članovima, koliko god bili grešni. Ona i dalje grli svakoga člana i daje mu mogućnost da okaja svoje grijeha kako bi svatko mogao biti bliže Bogu i naučiti ljubiti svoje bližnje.

1.4. Božje stvaranje anđela i ljudi u ljubavi

Kada govorimo o Bogu, onda moramo govoriti i o čovjeku, jer jedno bez drugoga ne može ići. Tako Augustin u svom djelu piše o postanku čovjeka. S postankom čovjeka zapravo želi prikazati dva grada, nebeski i zemaljski grad te da nema ništa neprikladno u tome da ih se zajedno poima.¹⁶ Augustin ovdje posebno naglašava kako je nebeski svijet sastavljen od dobrih, a zemaljski od zlih. »Nije uopće dopušteno sumnjati, da su oprečne težnje dobrih i zlih anđela nastale njihovim voljama i žudnjama, a ne po različitim naravima i počelima, budući da je Bog, dobri Tvorac i

¹⁴ AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, I, X, 3, 2

¹⁵ Usp. *Isto*.

¹⁶ Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, II, Zagreb, 1995., XII, 1, 1

Utemeljitelj svih bistava, stvorio jedne i druge.«¹⁷ Oni dobri žive po dobru koje im je Bog dao i uživaju u tome dobru, jer sam Bog živi u vječnosti, istini i ljubavi. Ovdje Augustin misli na nebeski grad u kojem uživaju anđeli, a u drugom zemaljskom gradu ljudi uživaju u svojoj vlastitoj moći kojom teže. Ljudi su ti koji najviše otpadaju od Boga te bi svima njima na zemaljskoj državi bilo dobro da vjeruju u uzvišeno dobro kojem bi trebali težiti. A ljudi, radi svoje težnje za moći, postali su oholi i zavidni jedni prema drugima iako bi među njima trebala vladati harmonija i sklad.¹⁸ Augustin navodi kako je »uzrok blaženstvu jednih jest prionuće uz Boga«¹⁹, a prema tome oni drugi ne prijanjaju uz Njega. Jedini način, kako bi ljudi mogli doći u tu blaženu vječnost kod Boga, je da na zemaljskom putu prionu uz Boga kako bi im osigurao lakši put do Njega. Nadalje, Augustin piše da svako biće koje je stvoreno ne može postati blaženo, ali onaj koji to može postati (misli samo na ljude), može postati samo po onome koji ga je stvorio, a to je jedino Bog. Ako čovjek stvori dobro, postat će blažen, a ako ga izgubi postaje bijedan.²⁰

1.4.1. *Ljubav kod anđela i ljudi*

S prošlim poglavljem smo vidjeli kako je Bog stvorio anđele i ljude s velikom ljubavlju. Augustin nastavlja svoje propitivanje o anđelima. Ako su anđeli ono što je stvoreno od Boga, jesu li oni zaista stvoreni savršenom dobrotom ili pak nekom zlom voljom? U djelu možemo vidjeti da Augustin svojom logikom dolazi do zaključka da su anđeli stvoreni od dobre volje koja je čista ljubav, kako bi mogli prijanjati uz nju. Stvoreni su kako bi mogli biti produžene ruke samoga Boga uz kojeg će uživati savršenu vječnost u nebeskom gradu. Anđeli u sebi imaju stvorenu istodobnu narav i najveći dar milosti. Sveti anđeli nikada nisu bez dobre volje. Na njih treba gledati kao na one koji nisu nikada bez Božje ljubavi, tj. uzrok njihove dobre volje je sam Bog uz kojega su prionuli.²¹ Sveto Pismo govori o tome kako je: »Ljubav Božja izlivena u našim srcima po Duhu Svetom, koji nam je dan« (Rim5,5), a kod Augustina se to odnosi prvenstveno na svete anđele, pa onda na sve ljude. Svi oni kojima je zajedničko to dobro, zajedno dijele jedno sveto zajedništvo kojem prijanjaju i dijele međusobno iskustvo. Oni su jedan Božji grad u kojemu je živa njegova žrtva i njegov živi hram koji

¹⁷ AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, II, XII, 1, 2

¹⁸ Usp. *Isto*.

¹⁹ *Isto*.

²⁰ Usp. *Isto*.

²¹ *Isto*, XII, 9, 2

naziva Crkvom. A Crkva je ona koja je utemeljena kao Božja kuća na zemaljskom gradu.²²

Nadalje Augustin navodi da postoji i jedna druga vrsta anđela koja je također stvorena dobrom voljom, tj. od Boga, ali svojom zlom voljom, ohološću i egoizmom primila je manje milosti Božje ljubavi za razliku od onih koji su se bili vodili duhovnim ognjem Božje ljubavi. On stigli su do punoće blaženstva što im je sam Bog ponudio.²³ Ovdje možemo usporediti anđele koji su stvoreni zlom voljom s ljudima koji su puni oholosti i egoizma te oni, ako svoju dušu ne poprave, neće moći gledati Boga oči u oči, niti primiti Njegovu ljubav koja će biti najveća duhovna hrana. Takvih je ljudi sve više oko nas i zbog toga trebamo ih preobratiti da gledaju Boga našim očima.

Kada Augustin piše o zemaljskom gradu, on spominje kako u njemu su nastanjeni samo smrtni ljudi koji moći će se pridružiti besmrtnim anđelima tek kada budu umrli. A kada budu umrli počivat će u skrovitim prihvatilištima i staništima duša. Kao što i u Svetom pismu možemo vidjeti da je Bog prvo stvorio čovjeka od kojega je potekao cijeli ljudski rod. Nakon ljudi stvoreni su anđeli. Stvoreni su Božjim nadahnućem u kojega bi svi trebali vjerovati.²⁴

1.5. Ljubav kao jezik emocije

Ljubav prema bližnjemu, a prvenstveno prema Bogu možemo vidjeti u Svetom Pismu. Prema Svetom pismu i zdravom nauku građani Božjega grada, tj. nebeske i vječne domovine su oni koji žive samo radi Boga. A oni koji su u zemaljskom gradu, misli na nas ljude, što imaju osjećaje poput straha, želje, tuge, radosti. Stoga, ako im je ispravna njihova ljubav prema Bogu, prema bližnjemu, jednostavno prema čovjeku, onda će biti i ispravna sva čuvstva koja posjeduju. Augustin želi reći da se sva prava čuvstva nalaze samo u životima pravednih ljudi.²⁵

Augustin karakterizira ljude kao one koji se »boje vječne kazne, a žele život vječni«²⁶. Ljudi imaju strahopoštovanje prema Bogu, a strah u čovjeku je normalan, kao i želja. Čovjek posjeduje osjećaje koji su vrlo izraženi. Tako svaki čovjek u sebi posjeduje osjećaj boli, raduje se, nada se itd. Emocije u čovjeku su jedan od najvažnijih

²² Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, II, XII, 9, 2

²³ Usp. *Isto*.

²⁴ Usp. *Isto*.

²⁵ Usp. *Isto*, XIV, 9, 1

²⁶ *Isto*.

čimbenika koji utječu na cjelokupno funkcioniranje čovjeka i imaju glavnu ulogu u njegovom životu. Augustin na vrlo jednostavan način komentira čovjekov osjećaj za grijeh.²⁷ »Boje se griješiti, a žele ustrajati, osjećaju bog zbog grijeha, i raduju se zbog dobrih djela.«²⁸ Svaki čovjek koji ustraje do kraja svoga života u dobroti, on će biti spašen od strane Boga. Naime, kada govorimo o grijehu, svaki čovjek je na svoj način grešan. Svaki čovjek u sebi ima nekakav grijeh koji treba okajati. Potkrijepiti ove navode možemo Ivanovim rečenicama. »Ako rečemo da grijeha nemamo, samo sebe obmanjujemo, te u nama nema istine.« (1 Iv 1,8).

1.5.1. *Ljubav u Božjem raju*

U raju čovjek živi sve dok postupaju po pravilima onoga što Bog zapovijeda, a to vidimo u primjeru Adama i Eve koji su živjeli u raju sve dok su poštovali Božje zapovijedi. Čovjek u raju neće u ničemu oskudijevati. Živjeti će bez ikakve oskudice, aludirajući na to da neće ostati gladan, niti žedan i živjeti će bez ikakvih tegoba. Neće morat strahovati da će se razboljeti, da će patiti i biti u nekakvoj tuzi ili boli. Također čovjeka neće proganjati nikakav strah od vrućine ili hladnoće. Najveći problem današnjice kod čovjeka je taj što njegov život prolazi u strahu. Strah ga je gladi i samoće, a ne boji se što Bog misli o njemu. Dakle, kada je već odabrao život u strahu, onda bi se trebao bojati da ne izgubi Boga. Današnji čovjek ne razumije da ako bi prionuo uz Boga ne bi živio u tolikom strahu i imao bi potpuni spokoj u svojoj duši. Ako čovjek ima ljubav prema Bogu, uživati će sve pogodnosti koje mu Bog pruža, a i sama istinska radost izvire iz Boga.²⁹ Čovjek treba imati »ljubav iz čistog srca, dobre savjesti i vjere neprijetvorne.« (1 Tim 1, 5).

Nadalje, kada pogledamo Adama i Evu, ljubav između supružnika možemo vidjeti kao odano zajedništvo koje je poteklo iz čiste i časne ljubavi. Augustin u knjizi takvu ljubav pojašnjava kao skladnost uma i tijela.³⁰ »Skladna budnost uma i tijela i poslušnosti zapovijedi bez ikakva napora.«³¹ Vidimo supruga Adama koji je mogao slobodno zaspati na grudima svoje žene bez ikakvih grešnih požuda, mogao je osjetiti njeno srce kako kuca te njenu spokojnost duše. Naime, Augustin u djelu vodi polemiku

²⁷ Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, II, XIV, 9, 1

²⁸ *Isto.*

²⁹ Usp. *Isto*, XIV, 26

³⁰ Usp. *Isto.*

³¹ *Isto.*

o sramotim stvarima oko začeca djeteta. On smatra da treba takvu raspravu obuzimati stidljivost. Ali ako su supružnici počinili grijeh, prije su zaslužili izgon iz raja nego što su se mogli zapravo spokojno združiti kako bi imali svoje potomstvo. Zaista tu možemo vidjeti kako je Bog darežljiv prema čovjeku i kako unatoč počinjenom grijehu želi čovjeka blizu sebe kako bi ga izveo na najbolji mogući put, a to je život po Njegovim pravilima.³²

1.5.2. *Ukor kao izraz duboke ljubavi*

Apostol Ivan govorio je svojoj braći: »Ne postupajmo kao Kajin, koji je bio od zloga, te umori svog brata! A zašto ga umori? Jer su njegova djela bila zla, a djela njegova brata pravedna.« (1 Iv 3,12). Ovdje možemo govoriti o zavisti koja je prouzročila grijeh jednoga brata, te aplicira na to kako se iz ovog citata apostola Ivana može iščitati da Bogu se Kajinov dar nije svidio.³³ »Tako zlo razdjelio dajući Bogu nešto svojega, a sebi pak sebe sama.«³⁴ A to zapravo čine samo oni koji ne slijede Božju volju nego svoju vlastitu, jer žive potpuno izopačenoga srca i kad prinose Bogu dar, ne prinose ga kako bi im Bog pomogao, nego kako bi samo ispunili svoje žudnje. Takve sebični postupci, kao što je Kajin imao prema svome bratu Abelu, su veliki grijesi. Augustin karakterizira takve postupke kao oznake zemaljskog grada. Cilj u zemaljskom gradu je da se ispune vlastite žudnje gospodarenja, a ne da se prinesu darovi Bogu kako bi im mogao pomoći.³⁵ »Štovati Boga ili bogove, uz čiju pomoć da vlada u pobjedama i zemaljskome miru, ne po ljubavi i skrbi, nego žudnjom gospodarenja.«³⁶ Augustin navodi kako Bog najviše prekora zavist. Iz zavisti čovjek najbrže čini grijeh koji može biti poguban za čovječanstvo. Zato prekora Kajina koji je zavidan prema svome rođenome bratu. Bog je želio pokazati koliko Kajin biva nepravedan tj. ne živi pravednim životom i zbog toga je nedostojan da Bog prihvati njegovu žrtvu.³⁷ Augustin u djelu komentira kako Bog pokazuje čovjeku da krivo postupa. »Bog pokaza koliko Kajin bijaše još nepravedniji, jer je bez razloga bio zamrzio pravednoga brata.«³⁸ Ovdje možemo vidjeti Božju pravednu ljubav koja će i ukoriti nekoga, kako bi pokazao da ne ide dobrim putem. Onaj tko prekori nekoga iz

³² Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, II, XIV, 26

³³ Usp. *Isto*, XV, 7, 1

³⁴ *Isto*.

³⁵ Usp. *Isto*.

³⁶ *Isto*.

³⁷ Usp. *Isto*.

³⁸ *Isto*.

dobre namjere pokazuje neizmjernu ljubav prema bližnjemu jer ga tako želi izvesti na pravi put njegova života.

1.6. Usporedba zla i ljubavi

Iz knjige Propovjednika možemo vidjeti usporedbu dvaju gradova. Jedan grad je đavlov, a drugi je Kristov, gdje su ujedno oni kraljevi tih gradova. »Jao tebi, zemljo, kad ti je kralj premlad, i knezovi se već ujutro goste. Blago tebi, zemljo, kad ti je kralj plemenit, i knezovi ti u svoje vrijeme blaguju, radi okrepe, a ne radi obmane.« (Prop 10,16) Đavla se ovdje karakterizira kao onaj koji je premlad zbog svoje oholosti, hirovitosti, naglosti i svih ostalih zlih običaja koji krase njegovu domovinu, a Krista kao onaj koji je plemenit, pun ljubavi i dobrohotnosti prema bližnjemu. Te karakteristike pripadaju onom savršenom i slobodnom gradu. Nadalje Augustin dodatno pojašnjava kako su knezovi đavlovog grada oni koji su se već od ranog jutra gostili i bili neprimjereni, a žele biti blaženi s isticanjem sebe. Oni su pohlepni za slavom i moći. Knezovi Kristovog grada su oni koji odišu strpljivošću i tiho iščekuju blaženstvo. Dakle, oni svojom strpljivošću čekaju da ostvare svoje ciljeve. Kod njih prevladava mir, ljubav i savršeni sklad i također tiho se nadaju radi duhovne okrijepe jer žude za Božjom ljubavlju.³⁹ Kada bi uspoređivali dobre i zle ljude, ovakva bi raspodjela bila. Svi oni ljudi koji odišu strpljivošću, mirnošću i ljubavlju će na kraju vremena biti uz Boga i uživati, dok s druge strane oni ljudi koji bi bili pohlepni, zavidni i bili sretni kada nekome učine zlo bez trunke kajanja, stajati će uz đavla i dio njegovog pakla.

U knjizi Pjesme nad pjesmama možemo vidjeti da je duhovna naslada svetih duša »u svadbi kralja i kraljice toga grada, to jest Krista i Crkve«⁴⁰, jer treba gorjeti žudnjom za Krista koji je pravedan. »Ljubav nadilazi pravednost, jer ljubiti znači darivati, drugomu ponuditi ono što je 'moje'; međutim, to nije ostvarivo bez pravednosti, koja zahtijeva da se drugomu dade ono što je 'njegovo', ono što mu pripada na temelju same činjenice njegova bivovanja i djelovanja. Ne mogu drugome 'darovati' ono što je moje ako mu prije toga nisam dao ono što mu pripada prema pravednosti.«⁴¹ Najveću ljubav i sreću možemo dostići u svojim dobrim užicima u kojima uživamo i te dobre trenutke dijeliti s drugima, kako bi i drugi mogli s nama biti sretni. Tko god ljubi druge, možemo reći da je pravedan jer pravednost ne možemo odvajati od ljubavi.

³⁹ Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, II, XVII, 20, 2

⁴⁰ *Isto.*

⁴¹ BENEDIKT XVI., *Caritas in veritate*, Zagreb, 2009., br. 6.

1.7. Kristova ljubav djeluje kao obraćenja srca

Kada govorimo o obraćenju srca, njega najbolje vidimo u Kristovu raspeću i uskrsnuću. Prije nego što je Krist pretrpio muku i umro razapet na križ, vjera tada nije bila određena svima, no, budući da je određena u Kristovu uskrsnuću, bilo je bolje odrediti ju nakon Kristova uskrsnuća kada će biti dan i Duh Sveti onom gradu iz kojega će poteći i drugi Zakon, a to je Novi zavjet. Već znamo da je prvi Zakon dan Mojsiju na Gori Sinaj i naziva se Starim zavjetom. Naime, i sam je Krist rekao da u njegovo ime treba svim narodima diljem svijeta propovijedati obraćenje srca, a ono treba početi najprije od Jeruzalema. Možemo se pitati zašto baš iz Jeruzalema? Augustin daje odgovor. Treba se početi iz Jeruzalema jer se Kristovo ime najprije počelo štovati tamo. A najprije se štovalo u Jeruzalemu jer je narod svjedočio Kristovom raspeću i uskrsnuću koje se dogodilo treći dan poslije smrti. Tako u počecima širenja vijesti o Kristu, obraćeno je nekoliko tisuća ljudi koji su se vrlo brzo odlučili, svojevolumeno i najvatrenijom ljubavlju prema Kristu, na siromaštvo i na mučeništvo i prolijevanje krvi kako bi dokazali svoju vjeru.⁴² Ovdje možemo govoriti o milosrdnoj ljubavi koja je proizašla od Boga preko njegova sina Krista i došla na nas ljude. »Božja samilost prema nama, njegova dobrota i ljubaznost su prijateljsko očitovanje njegove ljubavi prema ljudima. Bog želi svim ljudima, bez obzira trpe li ili ne, pokloniti svoju ljubav kao nezasluženi dar.«⁴³ Kao što vidimo milost je ljubav, a ljubav milost. Bog nije mogao gledati da čovjek se utapa u grijehu pa je čovjeku poklonio Krista koji će otkupiti grijeh.

1.7.1. Srce kao pokretač ljubavi koje je temelj vjere

S obraćenjem srca trebamo znati što znači imati Krista Spasitelja kao najvažniji temelj naše kršćanske vjere. Kršćani kao temelj imaju Krista za kojega vjeruju da je Sin Božji koji je otkupio sve čovjekove grijehove.⁴⁴ Augustin predlaže ljudima kako će pronaći onoga tko će ih izbaviti sve ognjem, ako budu prvo saznali što znači imati Krista Spasitelja kao temelj vjere. Tko god bude imao Krista u srcu, prije bilo koje stvari u ovom zemaljskom životu, taj će imati Krista kao temelj vjere. Ali tko god bude stavio neku zemaljsku stvar ispred Krista, tom čovjeku Krist nije najvažniji dio njegove vjere. Naime, sve dok činimo ispravno dobre stvari tada će nam Krist biti temelj i zbog

⁴² Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, II, XVIII, 54, 1

⁴³ I. LEUTAR, *Djelatna ljubav fra Didaka Buntića*, Zagreb, 2009., 539.

⁴⁴ Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, III, Zagreb, 1998., XXI, 26, 1

takvih stvari ćemo biti izbavljeni ognjem. Oganj ovdje predstavlja najveće iskušenje. Naime, Krist sa svoje lijeve strane jednima kaže da odlaze od njega i da idu u oganj vječni jer na svoj temelj nadograđuju drvo, sijeno i slamu. S njegove desne strane će On će reći da mu se približe i da će biti blagoslovljeni od strane njegova Oca, iako na svoj temelj nadograđuju zlato, srebro i drago kamenje. Augustin u svom odlomku o ljubavi prema Kristu objašnjava kako će sve, i s jedne i druge strane, Krist poslati u oganj jer i jedne i druge treba iskušati u ognju. Takvo iskušenje će pokazati tko je kakav i kakvo je čije djelo. Pa tako onome kojem ne izgori djelo primit će nagradu, a onome kojem izgori djelo, morat će pretrpjeti štetu. I jedni i drugi biti će spašeni, samo što oni koji moraju pretrpjeti štetu će biti spašeni sami po sebi, dok ovi drugi što dobivaju nagradu će biti spašeni po Kristu. Bit će spašeni Kristovom ljubavlju jer su čvrsto obgrlili Krista i nisu ga puštali. Imajući ljubavi prema Kristu, zauzvrat dobivamo još veću milosrdnu ljubav.⁴⁵ Možemo zaključiti kako je svaki čovjek, u svakom trenutku života u iskušenju i na njemu je hoće li izabrati dobru ili lošu stranu. Ako izabere dobru stranu neće se morati kasnije iskupljivati za grijeha i lakše će ući u Kraljevstvo Božje i gledati se s Bogom oči u oči. Augustin ovdje bitno naglašava kristološku dimenziju otkupljenja i spasenja čovjeka.

2. CARITAS KAO LJUBAV PREMA BLIŽNJEMU

Na području dogmatske teologije *caritas* se odnosi na »kršćansku, spasenjsku ljubav istine, osobne dobrohotnosti koju Božja milost omogućuje i nosi i koja drugoga traži zbog njega samoga, a ne kao vrednotu koristi ili uživanja za sebe, i zato ga i prihvaća u njegovoj apsolutnoj jedincatosti.«⁴⁶ Budući da je ljubav ispunjenje čovjekove duše, ona znači predavanje cijelog čovjekovog bića.

»Ljubav prema bližnjemu upravo ne znači učiniti bližnjega samo materijalom za vježbanje u ljubavi prema Bogu, nego označuje onaj prostor i temelj koji tek omogućuje radikalnu ljubav prema bližnjemu, jer je u nadnaravnom redu sam Božji život najdublja tajna čovjeka. U skladu s tim, prema općem teološkom učenju, akt ljubavi prema bližnjem jest akt teološke kreposti ljubavi prema Bogu«⁴⁷ koji je »aspekt treće bogoslovne kreposti usmjerene k vrhunsku vrijednosti i vrhunskoj brizi«⁴⁸. Tom aktu je

⁴⁵ Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, III, XXI, 26, 3

⁴⁶ K. RAHNIER, H. VORGRIMLER, *Teološki rječnik*, Đakovo, 1992., 287.

⁴⁷ *Isto.*

⁴⁸ A. REBIĆ (ur.), *Opći religijski leksikon*, Zagreb, 2002., 531.

dakle »milosno od Duha Svetoga izvedeno su ispunjenje unutar trojstvenog života u kojem je *Pneuma* Božja osobna ljubav Božja.«⁴⁹

»Akt ljubavi prema bližnjemu jedini je kategorijski izvorni akt u kojem čovjek dostiže kategorijski danu cijelu stvarnost, a to je i primarni akt u kojem čovjek doživljava Boga. I eksplicitna ljubav prema Bogu još je nošena od one otvorenosti u povjerenju i ljubavi prema cjelini stvarnosti koja se događa u ljubavi prema bližnjemu.«⁵⁰

2.1. Izražaj ukora i savjeta kao snaga ljubavi

Augustin je opisuje ljude koji upadaju u različite grijeh, nekakve ponore i požude, pa daje prijedlog kako bi ih se trebalo ukoriti i opomenuti da ne poduzimaju nikakve zle poteze. Iznosi činjenicu kako je najveći problem to što ljudi te ljude, koji čine zlo, zapravo boje ukoriti jer ne žele da ih povrijede i da stvaraju međusobna neprijateljstva. Augustin dolazi do rješenja, a to je da mi s njima trpimo njihove prolazne nevolje, kako ne bi bili kažnjeni za vječnost kod Boga. I tu onda zapravo vidimo nit ljubavi prema bližnjemu. Najveći naglasak ovdje je na ljubavi prema bližnjemu. Zbog ljubavi prema bližnjemu mi se žrtvujemo i trpimo s njima njihove nevolje, kako samo oni ne bi bili kažnjeni.⁵¹ Ovdje vidimo prijateljsku i požrtvovanu ljubav prema bližnjemu, što Augustin točno opisuje kako trebamo postupati. »Jer, ako se tkogod susteže opomenuti i ukoriti one što zlo čine, zbog toga što traži prikladnije vrijeme ili se boji da od tog ti ne postanu još gori ili da ostalim slabijima ne prepriječe put do dobra i pobožna života, da ih ne pritisnu i odvrate od vjere, onda to očigledno nije zbog požude, nego po savjetu ljubavi.«⁵²

U nastavku Augustinovog djela možemo zapaziti određene savjete kojima obrazlaže kako se ljudi trebaju priklanjati drugima te poći za onima koji su na ovom svijetu samo na proputovanju i koji gaje nade u nebesku domovinu. »Ne samo oni slabiji, što žive bračnim životom te djecu imaju ili nastoje dobiti djecu, posjeduju domovine i obitelji (oni kojima se apostol u prvim crkvenim zajednicama obratio poučavajući ih i opominjući ih trebaju živjeti: i žene s muževima i muševima sa ženama, i djeca s roditeljima i roditelji s djecom, i sluge s gospodarima i gospodari sa slugama –

⁴⁹ K. RAHNIER, H. VORGRIMLER, *Teološki rječnik*, 287.

⁵⁰ *Isto*, 287-288.

⁵¹ AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, I, I, 9, 1

⁵² *Isto*, I, 9, 2

usp. Kol 3, 18-22), ne stječu samo ti rado mnoge prolazne i mnoge zemaljske stvari a nerado ih gube⁵³. Možemo vidjeti ljude koji se zadovoljavaju skromnim materijalnim stvarima. »Gaje život višeg stupnja i nisu sputani mrežama braka i zadovoljavaju se oskudnijom i hranom i odjećom, strahujući da zamke i nasilja zlih ljudi ne ugroze njihov dobar glas i sigurnost.«⁵⁴ Takvi ne žele da ih ukore, pa Augustin ponavlja savjet kojim bi trebalo prekoriti zle ljude kako bi se popravili, ali oni se boje da ne bi uspjeli u tome i onda bi to tek bila propast njihovu sigurnost i dobar glas kojeg imaju. »Godi im laskav jezik i zemaljski život i koja se plaši suda gomile te patnje ili propasti tijela, to jest: tako je zbog spona požudnosti, a ne zbog obaveza ljubavi.«⁵⁵ Dobri ljudi karitativno djeluju prema ljudima koji zapadaju u grešno stanje, a to čine iz ljubavi prema bližnjemu i žele ih naučiti kako ljubiti samoga Boga i svog brata.

2.2. Molitvena ljubav

Nakon govora o dobročinstvu čovjeka koji treba ljubiti svog bližnjega možemo vidjeti kako bi se kršćanski vladar trebao ophoditi prema svom narodu. Tijekom Augustinovog teksta o vladarima možemo zapaziti jednog vladara koji svojim dobročinstvom najviše karitativno djelovao. Riječ je o vladaru Konstantinu koji je obdaren kršćanskom ljubavlju.⁵⁶ Car Konstantin nije vjerovao u zloduhe koji su u to vrijeme bili popularni i kojima se pridodavala svemoguća crta, već car Konstantin je štovao samog Boga. Zbog njegove vjere Bog ga je obdario zemaljskim blagodatima. Bog je dopustio da osnuje i utemelji grad koji će biti u paktu s cijelim rimskim carstvom. Takav grad bit će pravovjeran i u njemu će se štovati i slaviti jedini istiniti Bog. Kada pomno iščitamo što Augustin piše, onda možemo vidjeti da je Bog Konstantinu ne samo dopustio da osnuje grad, već ga je postavio kao jedinog Augusta koji će moći uspješno braniti cijelu rimsku zajednicu. Zbog vjere u Boga, Bog mu je podario duboku starost i vlast koju će ostaviti svojim sinovima na vladanje. Kasnije vladare Bog je svrgnuo s vlasti jer nisu vjerovali u vječni život. Budući da je Gracijan poginuo u borbi kao i veliki Pompej koji je bio idolopoklonik na svojoj vlasti Teodosije je osvetio Gracijana.⁵⁷

⁵³ AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, I, I, 9, 2

⁵⁴ *Isto.*

⁵⁵ *Isto.*

⁵⁶ Vidi o kršćanskom caru Konstantinu koji je karitativno djelovao. Usp. BENEDIKT XIV., *Deus caritas est*, br. 24.

⁵⁷ Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, I, V, 25

Možemo vidjeti odličan primjer prave kršćanske ljubavi koju je imao car Teodosije. Car Teodosije bio je vjerni služitelj cara Gracijana za vrijeme života, ali i nakon smrti. Gracijan je imao gorkog neprijatelja Maksima koji ga je ubio kada je bio u bijegu poslije njegovog poraza u bitci. Nedugo nakon pobjede nad Gracijanom, Maksim je protjerao Valentinijana iz Rima koji je bio mlađi brat Teodosija. Valentinijan je pobjegao kod svoga brata Teodosija u Istočno Rimsko Carstvo. Teodosije je primio u svoje carstvo Valentinijana i o njemu se brinuo, tješio ga svojom ljudskošću i milošću.⁵⁸ S vremenom Maksim je postao njihov strahoviti neprijatelj, ali Teodosije nije zapadao u krizu da se okrene od Boga već je poslao poruku Ivanu koji je bio pustinjač u Egiptu i doznao kako je Ivan »sluga Božji obdaren proročanskim darom«⁵⁹. Ivan je prerekao da Teodosijeve sve bitke bit će pobjedničke. Nakon što je Teodosije pobijedio Maksima, Valentinijan se vratio u svoj dio carstva iz kojega je bio protjeran. Nakon ubojstva silnika Maksima, na njegovo mjesto došao je novi silnik Eugenije.⁶⁰

Augustin nastavlja pisati kako je Teodosije primio ponovno još jedan proročanski odgovor koji je bio sličan kao i prvi. Njegova bitka bit će uspješna. Dakle, u V. knjizi možemo vidjeti nastavak Teodosijevog novog rata protiv Eugenija koji je imao snažnu i naoružanu vojsku. Teodosije se borio prije »molitvom negoli mačem«⁶¹. Ovdje nam Augustin želi reći da je Teodosijeva vjera u Boga i molitva bila jača od svakog mača i oružja. Naime, njegovu molitvu je Bog uslišio jer nije bio nasilnik, nego iskreni dobrohotan vladar koji je čuvao svoju zemlju i narod od zla, kao što Bog čuva dobro a uništava zlo. »Vojnici koji onda bijahu nazočni pričali su nam, kako im se iz ruku trgalo što god su na neprijatelje bacili, jer je s Teodosijeve strane na njih zapuhao silan vjetar, i ne samo što je sve na ove usmjereno veoma brzo skretao nego je njihove sulice vraćao njima u vlastita tijela«⁶². Teodosijeva snažna molitva bila je jača od bilo kakvog oružja. Teodosije je savršen primjer kako molitvom i vjerom u Boga možemo pobijediti svako zlo koje nam se nađe na putu. On je onaj koji je prigrlio sinove svojih neprijatelja koji nisu bili kršćani i doveo ih u Crkvu kako bi pokrstio njih i njihove obitelji. Ljubio ih kršćanskom ljubavlju te im nije oduzimao imovinu kao što bi drugi

⁵⁸ Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, I, V, 26

⁵⁹ *Isto.*

⁶⁰ Usp. *Isto.*

⁶¹ *Isto.*

⁶² *Isto.*

vladari radili, on je pokazao kako kršćanskom ljubavlju i vjerom u Boga mogu sve dobro postići.⁶³

Teodosije nakon svoje pobjede nije htio da nijedan čovjek trpi zbog nekakve razočaranosti ili neprijateljstva. Njegov lik je pravi primjer kršćanskog cara koji je htio više da se rat završi nego što bi htio da ikome naudi. Želja bila mu je da svaki čovjek živi u zadovoljstvu i sreći, da pokaže kako je dobro osjećati se kada drugima učiniš dobro djelo što je važnije nego bilo koja pobjeda.⁶⁴ Naime, možemo jasno vidjeti kako je Teodosije pomagao Crkvi koja je imala velike borbe protiv svojih neprijatelja, jer »više volio biti članom te Crkve negoli vladati svijetom«⁶⁵.

Za vrijeme njegove vladavine u carstvu bilo je rašireno idolopoklonstvo. Teodosije naredio je da na svim mjestima kojima postoje poganski kipovi se sruše. S tim potezom htio je pomoći samoj Crkvi jer je znao da jedino i istinsko čovjeku može pomoći Bog. Nakon smrti Teodosija mnogi su mogli samo nabrajati dobra djela koja je činio. Nagrada za sva dobra djela bila je vječna sretnost koju je postigao svojim dobrim djelima prema čovjeku, što je cilj ljudskog života⁶⁶, a vječnu sretnost »pak podaruje Bog jedino istinski pobožnim ljudima«⁶⁷. Augustin zaključuje s tim da sve ono što nam je potrebno, kao što su svijet, svjetlost, zrak, zemlja, voda, plodovi, duša i tijelo samog čovjeka, um, život itd. Bog daruje svim ljudima i dobrima i zlama.⁶⁸ Na kraju ovog odlomka možemo zaključiti kako je Bog taj koji daruje sve blagodati ovoga života da bi čovjek sretno živio na zemlji. Na nama ljudima samo je da poštujemo Božje zakone i njegove blagodati te da ljubimo svoga blišnjega. Također ovdje vidi se izražena molitvena ljubav koja pokreće sretnost života.

2.3. Usporedba dva pojma ljubavi: *caritas* i *amor*

Augustin poistovjećuje dva pojma: *caritas* i *amor*⁶⁹. Na temelju pojma *caritas* u Svetom pismu Augustin daje definiciju. Tu definiciju karakterizira kao »čovjekom

⁶³ Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, I, V, 26

⁶⁴ Usp. *Isto*.

⁶⁵ *Isto*.

⁶⁶ Usp. *Isto*.

⁶⁷ *Isto*.

⁶⁸ Usp. *Isto*.

⁶⁹ Vidi usporedbu još dva pojma ljubavi: *eros* i *agape*. Usp. BENEDIKT XIV., *Deus caritas est*, br. 8

dobre volje⁷⁰ prema kojemu je nakana ljubiti Boga i bližnjega svojeg kao i samoga sebe, ali isto tako kaže da se »ista takva ljubav naziva i *amor*.«⁷¹

Nadalje, Augustin daje usporedbu razgovora između apostola Petra i Isusa. Gdje apostol govori kako onaj kojega treba izabrati da vlada narodom treba uistinu biti najveći ljubitelj dobra. Tako Gospodin ispitujući apostola Petra je rekao: Jesi li mi ti najviše privrženiji od svih drugih? (*Diligis me...*), dok Petar odgovara »Gospodine, ti znaš da te ja ljubim« (*Amo te*). (Iv, 21,15-17) Nakon čega ga je Isus ponovno upitao ne da li ga ljubi (*amaret*), nego je li mu je Petar privrženiji (*diligeret*). I Petar nerazumivši pitanje odgovorio da Isus zna da ga ljubi. Ali, pri trećem pitanju, ni sam Isus nije rekao jesi li mi privržen (*Diligis me?*), nego ljubiš li me (*Amas me?*), nakon čega evangelist dodaje: »Ražalosti se Petar što ga pita po treći put: 'Ljubiš li me?' Ali, Gospodin nije triput nego samo jednom rekao: 'Ljubiš li me?', dok je dvaput rekao: 'Jesi li mi privržen?' Otuda razumijevamo da čak i kad je Gospodin rekao 'Jesi li mi privržen?' (*Diligis me?*) nije ništa drugo rekao nego: 'Ljubiš li me?' (*Amas me?*). Međutim, Petar nije mijenjao tu riječ, nego je i treći put rekao: 'Gospodine, ti znaš sve. Ti znaš, da te ljubim.'«⁷² Dakle, Augustin ovdje govori o nazivnicima ljubavi i privrženosti koje se u Svetom pismu upotrebljavaju bez razlike i za dobro i za ono najveće zlo.

2.3.1. Poslušnost i ljubav kao čin oslobađanja

Sveto pismo spominje ženu Sarom koja je neplodna. Ona je bila neplodna jer se nalazila u starijoj životnoj dobi. Zbog neplodnosti zatražila je od svoje ropkinje da začne dijete s njezinim mužem. Rodio se sin Jišmael koji biva rođen od Sarinog muža i njene ropkinje. To što ona u takvom stanju nije mogla imati potomstva označuje kako narav ljudskog roda koja pogođena grijehom nije zaslužila imati sreću u potomstvu za budućnost.⁷³ Budući da Izak koji je rođen po obećanju predstavljen je kao dijete »milosti, građanin slobodnog grada, dionik vječnog mira«⁷⁴, također i ljubav koja se »raduje zajedničkome i nepromjenjivom dobru«⁷⁵. On je tvorac jednog srca od mnoštva, točnije rečeno ljubavi što »je savršeno sladna poslušnost«⁷⁶. Naime, ovdje

⁷⁰ AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, II, XIV, 7, 1

⁷¹ *Isto*.

⁷² *Isto*.

⁷³ Usp. *Isto*, II, XV, 3

⁷⁴ *Isto*.

⁷⁵ *Isto*.

⁷⁶ *Isto*.

možemo vidjeti da radi se o nazivu ljubavi kao savršene poslušnosti. Poslušnost možemo ubrajati u čin štovanja, jer prava kršćanska poslušnost teče iz zahvalnog čovjekovog srca za milost koju je primio od Gospodina. Ljubav je ta koja pobjeđuje sve strahove i grijeha kada se okrenemo Bogu i počnemo brinuti za svoga brata i sestru koje nam je podario Bog. Čovjek uz Boga je najveće blago koje može biti je njegov brat.

2.3.2. *Harmoničnost kao recept zdrave ljubavi*

Kada počnemo čitati XV. knjigu Augustinovog djela *De civitate Dei* kao i prve stranice Svetoga pisma možemo uočiti veliki grijeh koji je počinio brat bratu. Najveće ubojstvo koje se moglo dogoditi na ovom zemaljskom proputovanju za čovjeka. Naime, prvi utemeljitelj zemaljskog grada bio je 'bratomorac'⁷⁷. Taj 'bratomorac' zvao se Kajin. Kajin je ubio svoga rođenoga brata Abela zbog velike zavisti i ljubomore. Abel je bio građanin vječnog Božjega grada i hodočasnik na ovom zemaljskom svijetu. Augustin prilikom govora o braći Kajinu i Abelu daje usporedbu dvojice braće koji su utemeljitelji glavnog zemaljskoga grada. Riječ je o Romulu i Remu. Rim koji je glava zemaljskog grada imao je 'bratomorca'. Samo što su Romul i Rem bili obojica građani zemaljskog grada. Obojica su htjela slavu zbog osnutka Rimske države, što naravno nije moguće. Onaj koji bi vladao gradom, ne bi mogao imati vlast jer bi tu vladavinu umanjivao živ suvladar, tako je jedan ubijen. Kad pogledamo priču kod Kajina i Abela nije bilo velike čežnje za zemaljskim stvarima koje bi umanjivale jednog od drugog. Abel nije tražio vladavinu u kojem je vladao njegov brat Kajin.⁷⁸ »Zbog one đavolske zavisti kojom zli zavide dobrima ni iz kojeg drugoga razloga nego što su ovi dobri, a oni zli.«⁷⁹ U Kajinu je postojala ona đavolska zavist kojom zli davao zavidi dobrom Bogu. Također ovdje možemo vidjeti da trajnim ostankom sudionika posjed dobrote nikada neće biti manji, već taj posjed dobrote bit će sve veći jer ljubav njegovih sudionika je složenija. Onaj sudionik koji ne želi imati zajedničke posjede, on ga uopće neće imati, a mogao bi imati više sudionika koje bi mogao voljeti.⁸⁰

Augustin zaključuje kako ono što se dogodilo između Romula i Rema je pokazalo da zemaljski grad je između sebe podijeljen, a sukob između braće Kajina i Abela pokazuje jedno neprijateljstvo između dva grada, zemaljskog grada i Božjeg

⁷⁷ Misli se na Kaina koji je ubio svog brata Abela.

⁷⁸ Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, II, XV, 5

⁷⁹ *Isto.*

⁸⁰ Usp. *Isto.*

grada.⁸¹ Borba je bila »između sebe zli i zli, a bore se međusobno i zli i dobri; dočim, dobri i dobri, ako su savršeni, ne mogu se međusobno boriti«⁸². Mogu se boriti i dvojica dobrih zbog putene žudnje, ali oni još onda nisu savršeni. Prema tome onda nema pretjerane ljubavi prema bližnjemu, već postoji samo zavist i ljubomora. Između dva brata trebalo bi vladati potpuni sklad i mir, poštovanje i bratska ljubav koja dijeli. Kada prevladavaju ovakve negativne emocije nikad ne može doći do dobrohotnosti i milosti već samo do negativnog završetka kao što smo mogli vidjeti kod Kajina i Abela i Romula i Rema. Unatoč svemu naša vjera govori nam je najvažnije u životu brat koji je potreban za zajednicu ljubavi. Današnji zakoni o socijalnoj skrbi sve više govore o pomaganju članova obitelji kojima je potrebna pomoć. Ustanove će se brinuti za samo one koji nemaju nikoga u bližem krvnom srodstvu. Zauzimanje za zajedničko dobro treba poprimiti dimenzije obitelji kako bi gradio se mir na zemaljskoj državi.⁸³ *Caritas* kao humana organizacija pomagati će potrebitom u nevolji jer svi smo mi na duhovnoj razini braće i sestre. »Zakon i pravda sastoje se od prava i dužnosti. *Caritas* bi trebao postati zakon: pravda za one koji nemaju, dužnost za one koji imaju da se brinu za one koji nemaju.«⁸⁴

2.3.3. Putokaz za ispravan put

Nakon što smo obradili temu međuljudskih odnosa, možemo govorimo o ljudskom rodu. Ljudski rod je s vremenom počeo rasti i napredovati. Također vidimo da se počeo miješati. Zbog miješanja je došlo do stapanja dva grada, zemaljskog i nebeskog grada. Kod Augustina u XV. knjizi možemo vidjeti gdje on navodi kako zlo potječe od žene koja sada više nije zavedena lukavošću zla (zmijom), nego sada su u »društvu podzemljara«⁸⁵, a ljubili su je Božji sinovi zbog njene ljepote. Slobodno možemo reći da je žena ljepši spol. Ti sinovi Božji bili su građani drugog grada koji su hodočastili ovim zemaljskim gradom. Augustin piše kako je žena prvenstveno dar Božji, koja zbog tog dara se daruje zlima kako ne bi se činila dobrom. Ali kako sinovi Božji koji su okruženi ljubavlju ženama ljudskim oni su zapadali u podzemna društva i počeli napuštati svoja sveta društva kojima su vjerno i pobožno služili.⁸⁶ Dakle, ako se

⁸¹ Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, II, XV, 5

⁸² *Isto*.

⁸³ Usp. IVAN XXIII., *Pacem in terris*, Zagreb, 1963., br. 74.

⁸⁴ M. ŠPEHAR, *Treba li nam caritas kao institucija?*, u: Riječki teološki časopis, 24(2004.)2., Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=123990 (2. 9. 2020.), 497.

⁸⁵ AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, II, XV, 22

⁸⁶ Usp. *Isto*.

zapostavi Bog, napušta se pravednost u čovjeku i zapada se u grijeh. Ako se Bog istinski ljubi i voli, suprotno tomu zlo se ne može voljeti. Ljubav prema vječnom Bogu je iskrena i čovjeka može dovesti na ispravan put.

Kad bi ljudi uredno ljubili one koje trebaju da se ljube u nama bi bila najveća krepost ljubavi po kojoj možemo dobro živjeti. Zbog toga Augustin navodi citat iz *Pjesme nad pjesmama* koja opisuje grad Božji: »Uredite ljubav u meni.« (Pj 2,4). Pošto se razušila ljubav, sinovi Božji su zanemarili Boga i počeli više ljubiti kćeri ljudske, iako su sinovi ljudi, ali oni po milosti dobili su drugo ime. U Svetom pismu sinovi Božji su nazvani anđelima i zbog toga se misli da nisu ljudi.⁸⁷ Trebamo slijediti Isusa koji nas uči ljubiti Boga i bližnjega. Kroz ljubav prema bližnjemu trebamo se moliti za drugoga kao što je Krist onaj koji nas zastupa pred Bogom.

2.3.4. *Gradnja putujuće ljubavi*

U nastavku XV. knjige *De civitate Dei* priča o Noi Augustina nije zaobišla. Vidimo Božji nalog Noi koji Noa mora ispuniti. Bog je htio da Noa bude savršen na ovom zemaljskom proputovanju. Zbog takve želje naredio mu je da sagradi korablju kako bi se izbavio od pustoši. Korablja bi trebala predstavljati sliku Božjeg grada koji hodočasti zemaljskim gradom, tj. Crkva. U prenesenom značenju Crkva treba biti najveći spas čovjeka po drvetu, kao što je i Isus Krist stekao spas po drvetu na kojem je visio. Tu vidimo savršenu usporedbu drveta s Isusom Kristom koji je muku i uskrsnuće doživio na drvetu. Njegova muka, smrt i uskrsnuće najznačajniji su za našu vjeru. Augustin korablju navodi kao onu koja označava ljudsko tijelo u kojemu je Bog najavio dolazak ljudskoga tijela, a to je Isus Krist. Bog je Noi dao upute kako da korablja izgleda. Točno izradu korablje možemo naći Svetom pismu⁸⁸. Korablja treba biti građena na tri kata (jednokatna, dvokatna i trokatna). Augustin korablju uspoređuje s Crkvom koja okuplja sve narode i naziva se dvokatnom, jer je sastavljena od dva roda ljudi, tj. onih obrezanika i ne obrezanika (Židova i Grka). Trokatnom naziva se jer su nakon Potopa svi narodi su se obnovili od trojice Noinih sinova. Dakle, to se može usporediti sa tri kreposti: vjera, ufanje i ljubav, kao što je i sam Augustin usporedio. U djelu *De civitate Dei* možemo vidjeti detaljnije objašnjenje tri obilne evanđeoske žetve. Tako najniži kat je bračna čednost, drugi kat je udovički, a treći kad je onaj

⁸⁷ Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, II, XV, 22

⁸⁸ Vidi u Post 6.

djevičanski.⁸⁹ Sve usporedbe koje nam je Augustin spomenuo možemo jasno vidjeti da se radi o katoličkoj vjeri. Katolička vjera je ona vjera koja okuplja svoju braću i sestre i brine se za njih. Naglasak je da se okupi svoje bližnje u jednoj kući koja će karitativno djelovati na sve ljude koji vjeruju u vječni spas i dolazak kod našeg vrhovnog vladara. Drugi vatikanski koncil ističe da naše vrijeme treba biti na raspolaganju kako bi pomogli bližnjemu. »Danas kada raspolažemo bržim sredstvima komunikacije, kada su na neki način prevladane udaljenosti među ljudima (...) karitativna djelatnost danas može i treba obuhvatiti sve ljude i sve ljudske potrebe.«⁹⁰

2.3.5. Uzajamna ljubav

Kada govorimo o braći i sestrama možemo govoriti o uzajamnoj ljubavi⁹¹. Takva ljubav odiše kroz skladan mir na zemlji što možemo vidjeti iz primjera Abrahama i Lota. Zbog uzajamne, čiste ljubavi jedan prema drugome su se obogatili, stekli mir i slogu. Bratska ljubav je milosrdna. Također ljubav na neki način traži odricanje jer ona je bolna, ali i lijepa. Augustin nam kroz prikaz bratske ljubavi hoće poručiti da ne treba biti netrpeljivosti, a pogotovo ne između braće, ali to često iziskuje obostranu žrtvu s obje strane.⁹² Ovu tvrdnju možemo potkrijepiti s citatom iz Svetog pisma. »Neka ne bude svađe između mene i tebe, između pastira mojih i tvojih – ta mi smo braća! Nije li sva zemlja pred tobom? Odvoji se od mene! Kreneš li ti nalijevo, ja ću nadesno; ako ćeš ti nadesno, ja ću nalijevo.« (Post 12,13). Dakle, između braće treba proizlaziti skladna i uzajamna ljubav, a ako se ne mogu združiti zajedno da postanu jači, onda prema dogovoru bez ikakve štete rasti po uzajamnoj ljubavi. Iako se dvoje ljudi u miru razidu zbog različitih životnih puteva, treba misliti jedan na drugoga i kada su u nevolji, uzajamno si pomagati.

2. 4. Čovjek postaje rob straha

Caritas kada djeluje humano prema čovjeku treba djelovati i psihološko. Postoje ljudi koji u strahu žele ustanoviti svoju vlastitu pravednost koja je u zakonu. Ali takvi ljudi neće ju ustanoviti, jer se previše uzdaju u sebe, a ne u Boga. Svaki zamišljeni cilj koji bi se ostvario, čovjek prvo treba vjerovati u Boga, a onda u sebe. Bog je taj koji je

⁸⁹ Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, II, XV, 26, 2

⁹⁰ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekret o apostolatu laika, *Apostolicam actuositatem*, u: Dokumenti, Zagreb, 1986., br. 8.

⁹¹ Vidi o pojmu uzajamne ljubavi. Usp. IVAN XXIII, *Pacem in terris*, br. 37., 149., 171.

⁹² Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, II, XVI, 20

prvotni. I zbog velikog uzdizanja sebe takvi ljudi neće postići pravednost. Budući da je njihov strah, strah od Boga, ali onaj ropski strah koji nije uopće u ljubavi jer da je u ljubavi ne bi bilo straha. Božja savršena ljubav isključuje svaki strah u čovjeku.⁹³ Naime, čovjek postaje najveći rob straha koji prožima čitavu njegovu osobu. Čovjek treba okrenuti leđa strahu i hodati putem slobode i vjere u Boga.

S druge strane postoje oni ljudi koji se nadahnjuju samo s Bogom. Oni kada se hvale, onda hvale se u Gospodinu, s kreposnim strahom koji će trajati do svršetka svijeta. Samo oni koji bivaju s Bogom mogu imati Božju pravednost koja je Isus Krist. A svi koji hodaju Božjim putem na zemaljskoj domovini i ništa ne uzimaju do sitosti bit će siti Božje ljubavi kad se s Njim sretnu oči u oči.⁹⁴ Augustin je savršeno objasnio temu sitosti u svom djelu. »Radije gladujemo i žedamo za njom, kako bismo se poslije nasititi njome, kad njega vidimo onakva kakva jest.«⁹⁵ U Svetom pismo vidimo citat iz Psalma. »Nasititi ću se kad se objavi slava tvoja.« (Ps 17,15).

Na kraju ovog odlomka Augustin zaključuje da Bog skriva svoju slatkoću od onih koji ga se neizmerno boje.⁹⁶ Drugim riječima, svi oni ljudi koji žive u strahu ne vide dobro Božju ljubav koju On daje čovjeku. Čovjek se treba okrenuti prema čovjeku. Čovjek mora pružati dobrohotnu i milosrdnu ljubav. Zato svaki čovjek se treba osloboditi straha kako bi mogao uživati u Božjim blagodatima i ljubavi.

3. CARITAS KAO ORGANIZIRANA I DJELOTVORNA LJUBAV

3.1. Usporedba dobrohotnosti, privrženosti i ljubavi

Na početku treće cjeline trebamo vidjeti što pojmovi *caritas*, *dilectio* i *amor* znače za našu temu karitativne ljubavi. Objašnjenje možemo vidjeti u XIV. knjizi Augustinovog djela *De civitate Dei*. »Jedno je *delictio* (privrženost), ili *caritas* (dobrohotnost), a drugo *amor* (ljubav).«⁹⁷ Različiti pisci tvrdili su kako *delictio* (privrženost) treba se uzimati kao nešto što je dobro, dok *amor* (ljubav) uzimati kao nekakvo zlo. Zbog takvih razilaženja u mišljenima Augustin zaključuje kako niti jedan pisac svjetovne književnosti nije dobro razlikovao ta dva pojma i zbog toga došlo je do različitih mišljenja. Augustin spominje i filozofe koji u svojim vlastitim knjigama nisu

⁹³ Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, III, XXI, 24, 5

⁹⁴ Usp. *Isto*.

⁹⁵ *Isto*.

⁹⁶ *Isto*.

⁹⁷ AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, II, XIV, 7, 2

dostatno svjedočili o tome.⁹⁸ On piše mišljenje o filozofima. »Kako veoma cijene ljubav kad je ona zaokupljena dokazati kako Pismo naše vjere (kojega mi ugled i vrijednost stavljamo iznad svih ostalih spisa) ne razlikuje ljubav kao jedno, a dobrohotnost ili privrženost kao nešto drugo.«⁹⁹

Već smo dokazali kako se ljubav upotrebljava u dobrome smislu. Ali Augustin u svom odlomku o pojmovima karitativne ljubavi upozorava one koji ne bi pomislili da se ljubav (amor) upotrebljiva za dobro i za zlo, a privrženost (delicio) samo za dobro, da bi trebali dobro pripaziti na ono što je zapisano u Psalmu.¹⁰⁰ »Onaj tko je privržen opaćini mrzi dušu svoju.« (Ps 11,5) Također zapisano je i kod apostola Ivana. »Ako je tkogod privržen svijetu, u njemu nema privrženosti Očeve.« (Iv 2,15) Kada sve zajedno usporedimo možemo vidjeti da privrženost se smatra i u dobrom i zlom smislu. Dakle, prava volja kod Augustina je dobra ljubav, a ona koja je izobličena volja, znatno je zla ljubav.¹⁰¹

Kada pogledamo sve pojmove možemo sažeti kako je ljubav ta koja želi imati ono što se ljubi, a to je uistinu želja. Kada posjedujemo želju onda i uživamo u tome jer je prava radost u kojoj najviše trebamo uživati. Ona ljubav koje izbjegava sve što je oprečno, može se nazvati strahom, a također ljubav koja osjeća strah, jest najveća žalost.¹⁰²

3.2. Ljubav kao primanje i davanje

Nakon pojašnjavanja pojmova *caritas*, *delictio* i *amor* u nastavku možemo vidjeti citat iz Svetog pisma. »Što god hoćete da ljudi čine vama, to i vi njima činite.« (Mt 12,12) Ovakvu volju koju nalazimo u ovom kontekstu ne možemo shvaćati u smislu nekakvog zla. »Nemoj htjeti slagati nikakve laži.« (Sir 7,13) Ovakva izreka ne bi postojala da ne postoji i zla volja, ali razlikuje se i volja koju anđeli govore. »Mir na zemlji ljudima dobre volje.« (Lk 2,14). Volja koju anđeli govore ne može biti drukčija nego dobra i bio bi onda suvišan dodatak dobra.

Kada pogledamo Augustinova promišljanja možemo zaključiti da stavlja naglasak konkretno na čovjeka koji karitativno djeluje. Ne možemo manipulirati s

⁹⁸ Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, II, XIV, 7, 2

⁹⁹ *Isto.*

¹⁰⁰ Usp. *Isto.*

¹⁰¹ Usp. *Isto.*

¹⁰² Usp. *Isto.*

Isusom i reći da smo učinili dobro djelo nekome čovjeku iz čiste ljubavi prema Isusu. S takvom izjavom bi ponizili i toga čovjeka i Isusa. Isus nas uči da to radimo iz srca. Ljubav ne može nikako postojati ako nije konkretna.

3.3. Milosrdna ljubav

Sve što dalje proučavamo Augustino djelo nailazimo na opisivanje Isusa Krista koji je temelj svake kršćanske misli. Možemo vidjeti kako Augustin Isusa naziva mužem i atletom, koji je raspet i proslavljen na ovoj zemaljskoj državi koji je vodio velike borbe i zbog odanosti Bogu stekao¹⁰³ »pobjedničku palmu nebeskog poziva.«¹⁰⁴. Kada pogledamo ljude u tadašnjem svijetu, oni su Isusa vidjeli kako se Isus raduje s onima koji se raduju, kao što i plače s onima koji tuguju i plaču. Možemo vidjeti i Njegovu ljudsku stranu kada pokazuje svoje emocije. Isusova namjera je da svi uberu djelić ploda i postanu poštenu i vjerni Bogu koji se nalazi u vječnoj državi. Također želi da se mnogi pokaju zbog svoje nečistoće i bluda kako bi se podvrgnuli Božjoj pravednosti.¹⁰⁵ Zbog toga Augustin kaže da takvi društveni pokreti koje je Isus imao su potekli od proroka.¹⁰⁶ »Od ljubavi prema dobru i svete milosrdnosti mogu nazvati prorocima, onda možemo dopustiti i da se istinski proroci nazovu vrlinama.«¹⁰⁷ Takva dobra koja su čista i iskrena čuvstva, slijede ispravne razloge da javljaju se tamo gdje je potrebno. Augustin nastavlja s razmišljanjem kako je sam Gospodin svoje proputovanje na zemaljskoj domovini proveo kao rob koji nema nikakva grijeha i sam pokazao svoja čuvstva tamo gdje je smatrao najpotrebnije. Njegovo čuvstvo nije bilo lažno. U Svetom pismu možemo pročitati da je On zaista imao iskrene emocije poput veselja kada su se drugi veselili, kada je suze lio zbog Lazara kada ga je dizao i budio iz mrtvih, ali tako i tužan kada se njegova muka bližila kraju na ovom putovanju zemaljskom državom.¹⁰⁸

Augustin nam pojašnjava da ako imamo takva čuvstva koja su u najvećem skladu s Bogom. Ona pripadaju ovom zemaljskom gradu i takvom životu, a ne onom nebeskom gradu kojem se silno nadamo. Mi u ovom zemaljskom gradu smo nagnani grešnom požudom, iako ju ne želimo. Ali sva takva čuvstva posjedujemo jer smo ljudi koji imamo slabosti. Kada promatramo čovjeka, svaki čovjek ima svoju slabost jer je to

¹⁰³ Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, II, XIV, 7, 2

¹⁰⁴ *Isto.*

¹⁰⁵ *Isto.*

¹⁰⁶ Usp. *Isto*, XIV, 9, 3

¹⁰⁷ *Isto.*

¹⁰⁸ Usp. *Isto.*

urođeno u njegovoj duši. Zbog ljudskog ponašanja koje je urođeno u čovjeku Augustin želi dočarati da ako nemamo takve slabosti u ovom zemaljskom životu onda ne bismo ispravno živjeli. Jer čovjek ne može biti kao Gospodin koji je savršen. Čovjek je taj koji griješi i Bogu kaje se kako bi mu On koji je savršen oprostio grijehe, te prigrlio ga u svoju domovinu.¹⁰⁹

Augustin kaže ako ne osjetimo boli u ovom »smjestištu bijede«¹¹⁰, što misli na ovu zemaljsku državu po kojoj čovjek hoda, »nije moguć osim uz veliku cijenu nečovještva u duši i tijelu«¹¹¹. »Ako tvrdimo da grijeha nemamo, sami sebe varamo, i u nama nema istine.« (1 Iv 1,8). U Augustinovom pojašnjavanju vidimo da ako netko misli da živi bez ijednog grijeha, »taj ne čini da bude bez grijeha, nego prije da ne primi oprost.«¹¹². Želi reći da onoga kojega strah ne plaši niti bol tišti treba ga pod svaku cijenu izbjegavati. Trebamo živjeti vjerujući u Boga i nadati se nebeskom životu koji je vječan.¹¹³ Ovdje kada govorimo o konkretnom čovjeku vidimo da ni jedan čovjek nije bez grijeha i da je zapravo grijeh u čovjeku urođen. Kada gledamo lik Isusa Krista i On je također bio čovjek, koji je bio na ovom zemaljskom životu. On je kao i svaki čovjek ove zemaljske domovine emotivan i izražava svoje osjećaje kako bi pokazao da je i On jedan od nas, tj. od krvi i mesa. Ljubav prema bližnjemu je navela Sina Božjega da postane čovjekom koji je sličan svome Bogu i Spasitelju. Čovjek mora živjeti u harmoniji kako bi mogao sretno i istinski živjeti. *Caritas* je briga za čovjeka i zbog toga čovjeku trebamo prilaziti s voljom i osjećajima. *Caritas* su svi kršćani, a to najljepše imamo opisano u crkvenim dokumentima¹¹⁴.

3.4. Neokaljani strah

S citatom Ivana možemo vidjeti da u ljubavi nema straha. »U ljubavi nema straha; naprotiv, savršena ljubav isključuje strah, jer strah pretpostavlja kaznu. A tko se boji, nije savršen u ljubavi.« (1 Iv 4,18). Taj strah nije onakav strah kakav je apostol Pavao imao kad se bojao da Korinćane ne zavede zmijina lukavost. Takva vrsta straha posjeduje samo milosrdna ljubav. Augustin navodi i jednu drugu vrstu straha o kojoj

¹⁰⁹ Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, II, XIV, 9, 4

¹¹⁰ *Isto*.

¹¹¹ *Isto*.

¹¹² *Isto*.

¹¹³ Usp. *Isto*.

¹¹⁴ Vidi o unutrašnjoj povezanosti Crkve s čitavim svijetom. Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Pastoralna konstitucija, *Gaudium et spes*, u: Dokumenti, Zagreb, 1993., br. 1.

apostol Pavao govori.¹¹⁵ »Niste primili duha ropstva, da ponovno budete u strahu.« (Rim 5,15). »Onaj neokaljani strah, što traje na vijeke vjekova, ako bude postojao i u budućem vijeku, nije strah što plaši oda zla koja se može dogoditi, nego koji održava u dobru koje se ne može izgubiti.«¹¹⁶ Ovakvo tumačenje Augustina može objasniti izričaj 'neokaljan strah'. On bi trebao označavati volju po kojoj ne želimo činiti grijeh, ne po slabosti po kojoj bi zgriješili, nego po spokojnosti ljubavi da zauvijek se čuvamo grijeha i da ga ne počinimo ako ne moramo. Prije nego počinimo nekakav čin, razmislimo je li bi bio grijeh ili ne.¹¹⁷

3.5. Razlika dva grada

Glavna tema ovog Augustinovog djela je da postoje dva grada. Jedan je zemaljski grad kojim vlada čovjek koji ima ljubav prema sebi, pa čak ide i do prezira Boga koji ga je stvorio. Drugi grad je nebeski grad gdje očituje se ljubav prema Bogu, ali ide sve do prezira sebe. »Zemaljski grad slavi u sebi samome, a nebeski u Gospodinu.« (2 Kor 10,17).

Naime, možemo zaključiti da zemaljski grad slavu ne traži u Bogu, već traži od ljudi koji žive u njemu. I na neki način daju sebi za pravo da su bogovi, dok u nebeskom gradu se jedino slavi Bog koji je istinit i vječan. Karakteristike zemaljskog grada su žudnja za vladavinom, gdje kneza/kralja gledaju kao uzvišenog bića, što možemo vidjeti da čovjek ljubi snagu moćnika, a ne snagu onoga koji ga najviše ljubi, a to je Bog. Građani zemaljskog grada ne iskazuju Bogu ni zahvalnost niti slavu, već su postali isprazni u svojim mislima, a srce im je tamno. Počeli su si umišljati da su mudraci koji su mudriji od samoga Boga.¹¹⁸

Karakteristike samog nebeskoga i vječnog grada su ljubav prema bližnjemu. U njemu se jedni u drugima prožimaju ljubavlju i podređeni su posluhom Bogu. Građani ovog grada Bogu izgovaraju najljepše riječi.¹¹⁹ »Ljubim te, Gospodine, snago moja.« (Ps 18,1) Ovdje prožima se najveća pobožnost kojom iskazuje štovanjem istinskom Bogu, kako bi s Bogom mogli bit prožeti i s njim se družiti.¹²⁰ Bog je stvorio čovjeka iz ljubavi. Stoga naš život je podređen ljubavi. Slobodno možemo onda reći da kada

¹¹⁵ Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, II, XIV, 9, 5

¹¹⁶ *Isto.*

¹¹⁷ Usp. *Isto.*

¹¹⁸ Usp. *Isto.*, XIV, 14, 28

¹¹⁹ Usp. *Isto.*

¹²⁰ Usp. *Isto.*

ljubimo samoga Boga i bližnjega samo onda živimo sretno. Dakle, na ovom zemaljskom putovanju smo pozvani za pobožnost i svetost. Vrhunac Božje svetosti je ljubav. Zadaća *Caritasa* je čovjeka dovesti do svetosti jer svetost nas dovodi do spasa. Ljubav koja dijeli se je jedino bogatstvo koje se povećava karitativnim djelovanjem u svetosti.¹²¹

3.5.1. *Zabrana incesta u zemaljskoj državi*

U zemaljskoj državi postoji bračna zajednica muža i žene. U prvoj zajednici razmnožavalo se incestom, koji je tada bio normalan, jer se drukčije nije moglo razmnožavati. Na ovu temu incesta Augustin izričito se protivi. Incest kasnije se kažnjavao, koliko god u tom dobu postojalo nužnosti. Današnji zakon se protivi i zabranjuje incest.¹²²

Po razlogu ljubavi to je dano da ljudi se spolnim putem rađaju i da sve pojedine veze raspodijele po pojedincima, tj. povezuju u krugove u mnoštvu.¹²³ »Kad netko ima jednoga za oca, a drugoga za svekra, onda ljubav zahvaća veći broj osoba.«¹²⁴ Augustin ovdje daje primjer Adama i Eve koji svojim sinovima i kćerima su otac i svekar, kao što je Eva svekrva i majka. Kao i njihove kćeri, one bijahu i sestre i supruge svojoj braći i mužu. Govori kako je ta veza društvene ljubavi postajala sve brojnija i povećavao bi se broj povezanih ljudi srodnim vezama. Tada trebalo je biti tako, jer je poteklo od dvoje ljudi koji stvorili su mnoštvo, a kada mnoštvo se raširilo nije bilo samo braće i sestara koji su se vjenčali, Bog je dokinuo tu odredbu. Pravno gledano kada bi se unuci prvih ljudi ženili sa svojim rođenim sestrama onda bi to bilo pogubno za čovječanstvo.¹²⁵ »U jednom čovjeku bila ne dva, nego i tri odnošaja, a koje bi trebalo raspodijeliti na pojedince po pojedinima, kako bi se u ljubavi združio veći broj ljudi.«¹²⁶ Tako bi jedan od njih bio svojoj djeci i otac i svekar i ujak, pa tako i njegova supruga bi bila majka i tetka i svekrva. To bi zahvatilo čak devetero ljudi koji bi raspodijelili se na pojedine i čovjek bi imao zasebne osobe. Mnoštvo bi proširilo se na veći broj povezanih ljudi koji

¹²¹ Vidi *Caritas* kao vezu savršenosti. Usp. DRUGI VATIKANSKI SABOR, Dogmatska konstitucija, *Lumen gentium*, u: Dokumenti, Zagreb, 1986., br. 42.

¹²² AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, II, XV, 16, 1

¹²³ Usp. *Isto*.

¹²⁴ *Isto*.

¹²⁵ Usp. *Isto*.

¹²⁶ *Isto*.

bi bili povezani krvnim vezama.¹²⁷ Današnji zakon zabranjuje incest. Takav čin je ne dopustiv u današnjem društvu. Jer da je dopustivo djeca takvim brakovima bi imali negativne osobine koje bi poprimile štetne gene jer su od istih u oba roditelja. Kada pogledamo u povijest incest je bio najviše raširen u obiteljima plemića, također kod rimskih careva i drevnih Egipćana. Bog je u početku dopustio širenje čovječanstva takvom metodom samo kako bi čovječanstvo raširilo se. Pošto narod je postajao sve veći, počele su gubiti se rodbinske veze i tada je Bog zabranio incest. Njegova smisao je da čovjek bude u zajedništvu. I ovdje možemo vidjeti početak organiziranog Caritasa koji postati će mjesto Božje ljubavi.

3.6. Habakukovo proroštvo

O Kristovu dolasku govorio je također i Habakuk. Habakuk od Boga je dobio proroštvo koje je trebao svim narodima reći.¹²⁸ »Tad Gospod odgovori i reče: 'Zapiši viđenje, ureži ga na pločice, da ga čitač lako čita. Jer ovo je viđenje samo za svoje vrijeme: ispunjenju teži, ne vara; ako stiže polako, čekaj, jer odista će doći i neće zakasniti!'« (Hab 2, 2)

Augustin na temelju Habakukovog proroštva piše promišljanje o njegovoj molitvi i pjesmi. Dakle, Habakuk je prorok koji se svrstava u takozvane manje proroke hebrejskih pisama Svetog pisma (Stari zavjet). U Habakukovoj molitvi s pjesmom govori kako je čuo Božje riječi i prepao se. Čuo je da će doći Spasitelj kojem će se svi narodi diviti, pa se tako Habakuk pita kako da nema pretjeranog divljenja prema onome koji predviđa novi i iznenadni spas jednog čovječanstva. Taj prorok koji će doći na ovu zemaljsku domovinu, uzet će lik Židova, a kad ga židovski narod bude razapeo, On će reći: »Oče, oprosti im, jer ne znaju što čine.« (Lk 23,34). Neobjašnjivo da jedan takav čovjek će predati se kako bi otkupio grijeha svih ljudi. On bit će milosrdan prema takvom narodu, te će im posvetiti molitvu.¹²⁹

Analizirajući Habakukovu pjesmu i molitvu vidimo kako Bog doći će iz Temana. Izraz 'doći iz Temana' znači da doći će s juga ili s jugo-istoka, što je tada označavalo podne, tj. žar najveće milosrdne ljubavi i najsajnije istine. Tko bude razumio Krista bit će obasjan ljubavlju i hvalom. Kao što je u Svetom pismu

¹²⁷ Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, II, XV, 16, 1

¹²⁸ Usp. *Isto*, XVIII, 31, 1

¹²⁹ Usp. *Isto*.

zapisano.¹³⁰ »Uzvisi se, Bože, nad nebesa, slava tvoja nek je nad svom zemljom.« (Ps 57,6). Sve ljude i naraštaje osvjetliti će Kristova slava. Osvjetlit će samo ako budu istinski vjerovali u Krista, jer je on ucijepio iskrenu i čvrstu ljubav u svojoj vlastitoj snazi. Sa svojim činom muke učinio je da se svi narodi pokaju za svoje grijehе.¹³¹ Ti ljudi »nisu vidjeli truda ljubavi bez nagrade vječnosti.«¹³² Kad svi narodi budu vidjeli Kristovu ljubav prema čovjeku, bit će zaplašeni Kristovim čudesima koje je činio. U njega povjerovat će tek kada bude umro razapet. Krist nije došao suditi svijetu, nego došao je da se svijet spasi po njemu. Sve naše ljudske duše da se spase i budu blizu Boga. To je najmilosrdnija ljubav koja može postojati. Svi koji će kasnije vjerovati u Krista, evanđelje bit će za njih spas. Krist želi da svi ljudi otvore svoja srca kako bi mogao doprijeti do njega. Nakon svoje smrti Krist je ostavio svim narodima svoju zaručnicu, Crkvu. Crkva je ostala smještena zauvijek ispod svoga jedinoga Kralja. Na ovaj zemaljski svijet došao je kako bi spasio sve narode i njihove ljudske duše. Svijetom je raširio ljubav i najveće dobro, a zlo prekinuo.¹³³

Zatim da se vratimo na proroka Habakuka koji je iznenađen sa svojim proročanskim govorom o Kristu. Habakuk nije iznenađen samo Kristom, već u svom proročanstvu vidi mnoge narode koji će prijetiti Kristovoj zaručnici, te narod koji je kriv za Kristovu smrt izgubit će duhovna dobra. Habakuk nakon svojih proročkih govora, izražava želju da želi biti uz Gospodina i slušati njegove zapovijedi kako bi mu Gospodin bio najveća snaga. Kroz poslušnost Bogu bit će hvaljen.¹³⁴

Dakle, takva milosrdna ljubav može se povezati s današnjim *Caritasom* u Crkvi. U današnjem vremenu gdje čovjek čovjeku čini zla djela, Crkva je tu uvijek koja pomoći će čovjeku. Zbog karitativnog djelovanja u Katoličkoj crkvi *Caritas* nikada neće prestati djelovati. U protivnom ako prestane djelovati i Katolička crkva će prestati živjeti. Slobodno možemo dati primjer rata u Hrvatskoj koji se dogodio. Zbog ratnih okolnosti *Caritas* je državljane opskrbljivao hranom, pićem, lijekovima, higijenskim

¹³⁰ Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, II, XVIII, 31, 1

¹³¹ Usp. *Isto*.

¹³² *Isto*.

¹³³ Usp. *Isto*, XVIII, 32

¹³⁴ Usp. *Isto*.

potrepštinama itd. *Caritas* pridonosi rastu djelotvorne ljubavi koju nam je ostavio Isus Krist.¹³⁵

3.7. Propovijedanje kristove riječi

Pred kraj XIII. knjige vidimo govor o propovijedanju evanđelja koje je postalo slavno po mukama njegovih propovjednika. Crkva svoje korijene ima u Jeruzalemu, te polako se proširila po Judeji i Samariji, ali i diljem ostaloga svijeta. Krist postepeno je pripremao svoje najvjernije ljude da diljem svijeta navješćuju evanđelje i zapali ih Duhom Svetim. »Ne bojte se onih koji ubijaju tijelo, a duše ne mogu ubiti.« (Mt 10, 28). Isus želi poručiti svojim apostolima da koji ubijaju čovjeka, mogu ga ubiti fizički, ali duša je ta koja ostaje živjeti vječno. Kako ne bi mrzili ljude od straha, gorjeli su ognjem ljubavi. Bog je ljude zapalio svojom ljubavlju koja je razlivena u ljudskim srcima. Budući da ljudi gore od najveće Božje ljubavi, trebali bi ljubav širiti na sve ljude. Ljubav koju je Bog dao ne smije nipošto biti zatvorena u nama, već smisao joj je da bude otvorena za drugoga. Ljubav koju nam Isus pokazuje na križu je ona kojom bi privukao sve ljude k sebi. Njegovi učenici krenuli su propovijedati svijetom. Nisu propovijedali samo oni koji su ga viđali i slušali prije i poslije smrti, nego i oni koji su kasnije postali njegovi sljedbenici. Njegovi sljedbenici proživjeli su strahovite progone i vidjeli smrti mučenika, jer svjedočili su liku i djelu Isusa Krista. Štovali su mučenike koji prolili su krv radi njega i kršćanske ljubavi, te bili istinski štovatelji Boga.¹³⁶

Kada govorimo o progonima mučenika usporedno s tim možemo vidjeti kroz sadašnju situaciju s migrantima. Pojavilo se masovno iseljavanje ljudi iz svojih država zbog ratnih neprilika, od života u siromaštvu, trgovinom bijelim robljem. Bježe od progona zbog toga što su druge vjere. Godišnje bude ubijeno tisuće i tisuće kršćana. Ubijeni su zbog vjere u Isusa Krista ili radi neke druge vjere. Oni su mučenici današnjeg vremena. A solidarnost prema izbjeglicama pokazuje se molitvom i konkretnim djelima milosrđa za što se brine humanitarna organizacija *Caritas*.

3.7.1. Nepravedni progoni Kristove Crkve

S prijašnjim odlomkom možemo najaviti kakav je put kojim Crkva korača ovim zemaljskim svijetom. Ne postoje vremena u kojem ne bi vrijedila ona izreka učitelja

¹³⁵ Usp. M. ŠPEHAR, Živjeti iz vjere, u: Bogoslovska smotra 69(1999.)1., Dostupno na: https://hrcaak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=50020 (1. 9. 2020.), 112.

¹³⁶ Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, II, XVIII, 50

gdje kaže da ćemo svi koji živimo pobožno u Isusu Kristu biti progonjeni. Sami krivovjerci nanose velike boli sinovima i kćerima Božjima koji pobožno u svojim srcima mole. Zbog takvih koji nanose bol čovjeku što pobožno živi s Kristom i u Kristu i po Kristu, trpe velike nepravde i progone.¹³⁷ »Oni te progone ne trpe u tijelima, nego u srcima.«¹³⁸ Kršćani svoju bol najviše osjete u srcu. Zbog nevjerojatne ljubavi, srca kršćana tako snažno kucaju. Iz ljubavi prema Bogu pravi kršćani ne žele da oni koji nanose bol čovjeku propadnu niti da im spriječe spas. Kristova zaručnica moli zaručnika da im oprostí grijehe. Svoje hodočastenje nije započela samo od Krista i njegovih apostola, već od samoga početka kada je pravednika Abela ubio njegov brat i hodočastit će sve do svršetka svijeta.¹³⁹ Crkva je ona koja je najviše propatila kroz povijest zbog svojih članova koji su grijehili. Ali ona hodočastit će sve dok ne bude svršetka svijeta. Ona od početka naglasak stavlja na svog posebnog člana, a to je čovjek koji se nalazi u konkretnim i izvanrednim situacijama. Njen *Caritas* bit će spreman za pomoć i kada budu izvanredne situacije, poput potresa, poplave, požara. Ona će u svom proputovanju ovim svijetom uvijek naći način kako pomoći čovjeku. A zauzvrat moramo u srcima imati Onoga koji je dao život za otkupljenje naših grijeha.

3.8. Način života i običaji kršćanskog naroda

Na samom kraju govora o djelotvornoj ljubavi možemo vidjeti što Augustin piše o Božjem gradu. U samom Božjem gradu uopće nije važno kakav se način života vodi ili kakvo ponašanje imaju građani tog grada ako slijede vjeru po kojoj ljube Boga i ne protive se božanskim zapovijedima koje je naložio sam Bog. Za Augustina vidimo da su dvije bitne stvari u kršćanskom životu: ljubav prema istini i ljubav po dužnosti. Ljubav prema istini se odnosi na Boga i promatranje istine Boga iz ljubavi, a ljubav po dužnosti treba biti na služenju bližnjima koja dana čovjeku. Niti jedna niti druga ne smiju biti zanemarene. Nitko ne smije u svom vremenu ne pomisliti na bližnjega, niti zanemariti Boga. Svatko treba uživati u pronalaženju istine tako da nitko nikome ne zavidi. Nitko ne smije ljubiti moć i čast na ovom zemaljskom životu.¹⁴⁰ »Isprazne su sve stvari pod suncem.«¹⁴¹ Treba ljubiti i djelo po kojemu se dolazi do te iste moći i časti, ako se dolazi na pravi način. Drugim riječima Augustin piše da dolazak do ispravnog način je

¹³⁷ Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, II, XVIII, 51, 2

¹³⁸ *Isto.*

¹³⁹ Usp. *Isto.*

¹⁴⁰ Usp. *Isto.*, XVIII, 50, 2

¹⁴¹ *Isto.*

samo ako se pridonosi spasu onih predodređeni koji su po Bogu. Nikome se ne zabranjuje težnja za spoznajnom istinom. Ljubav prema istini teži posvećenom vremenu, a dok se pravedan posao preuzima samo po nužnosti ljubavi. U svakom poslu je potrebna nužnost ljubavi kako bi mogli moralno živjeti.¹⁴²

Na kraju možemo zaključiti da ljubav u istini treba se odnositi na Boga koji je dao istu tu ljubav čovjeku kako bi u svom vremenu mogao posvećivati bližnjemu. Dakle, *Caritas* je dio onoga što ima potrebu svakoga čovjeka. »Socijalna skrb spada u područje karitativne djelatnosti, ali *caritas* se s njome niti poistovjećuje, niti se u njoj posvema iscrpljuje. I to ne samo stoga što u djelokrug karitativne djelatnosti podjednako ulazi područje duhovnih kao i tjelesnih djela milosrđa, već u provom redu od Boga proizlazi i Bogu vodi, i što je, kao takav, u biti – bogoštovlje!«¹⁴³ Ne samo kada su potrebne materijalne stvari, nego i duhovni razgovori s kojima bi mogli pokazati pravo dostojanstvo svake osobe za koju zagovara sam Sin Božji. A mi ne pomažemo čovjeku jer je to ljudski i zato što se od nas očekuje, nego zato što imamo istoga Oca.

¹⁴² Usp. AURELIJE AUGUSTIN, *O državi Božjoj*, III, XIX, 19

¹⁴³ Š. MARASOVIĆ, *Caritas – komu ili čemu*, u: *Crkva u svijetu*, 32 (1997.) 4, Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=78836, (2. 9. 2020.), 398-399.

ZAKLJUČAK

Cilj ovoga rada bio je istražiti karitativno djelovanje Crkve kod Augustina kroz djelo *De civitate Dei*. Kroz rad smo vidjeli da su ljubav prema Bogu, ljubav prema čovjeku i *Caritas* kao organizirana i djelotvorna ljubav, usko povezani. Bez Božje ljubavi, koju je Bog prenio na čovjeka, ne bi postojala ni humanitarna organizacija *Caritas* kojom si ljudi uzajamno pomažu u potrebi. Bog daje čovjeku zapovijed ljubavi koju treba poštovati. Ta zapovijed ljubavi ima toliku važnost da je stavljena odmah iza zapovijedi da se ljubi Boga. Budući da je čovjek počinio grijeh, Bog je poslao svoga Sina u zemaljsku državu kako bi otkupio čovjekove grijeh. Prije svoje smrti Isus je ustanovio Crkvu koja na svom proputovanju ovom zemaljskom državom treba humanitarno djelovati prema čovjeku. Augustin istu tu Crkvu gleda kao narod kojega Krist zove da bude njegovo tijelo i pozvani su svi koji u srcu traže, a prihvaćaju živoga Boga. Isus nas želi ujediniti u svome tijelu, tj. Crkvi koja će primiti svakog čovjeka. Tako možemo reći da 'treće poglavlje' ne bi moglo postojati bez 'prvog i drugog poglavlja'. Dakle, kada sažmemo cijeli rad vidjet ćemo da *Caritas*, kao ljubav prema Bogu i bližnjemu, nesumnjivo se ne može realizirati bez čovjeka koji se nalazi u konkretnim i izvanrednim situacijama svoga života. Djelatna ljubav pomaže razumjeti čovjeku ljubav prema Bogu, a i prema bližnjemu.

Cijelim radom proteže se tvrdnja da postoje dva različita grada/svijeta koja su također usko povezana. Prvi grad je Božji grad, u kojemu su vladali kršćanski vladari čineći sve radi Boga samoga. Takvi vladari su ljubili, štovali i imali strahopoštovanje prema Bogu te prinosili žrtve poniznosti, milosrđa i svakodnevnih molitvi. Dok je zemaljski grad imao vladare koji su štovali svoje bogove radi vlastitih žudnji. Žudjeli su za većom raskoši i posjedovanjem kako bi mogli gospodariti narodom. Zbog takvih vladara u zemaljskom gradu, Bog je dao dvije zapovijedi. Zapovijedi su zahtijevale ljubiti Boga svim srcem svojim, dušom i pameti te ljubiti svoga bližnjega kao samoga sebe. Nebeski grad je bio primjer zemaljskom gradu kako ljubav prema Bogu i bližnjemu učiniti djelotvornom te smo radi toga ovu tezu naglasili kao bitnu, jer karitativno djeluje na zemaljski grad.

Zapovijed bratske ljubavi najviše poprima svoju posebnost u kristološkom utemeljenju. Jer sam Krist se poistovjećuje s gladnima, žednima i bolesnima. Dakle, čovjek oprostjenje grijeha dobiva po Isusu Kristu koji se utjelovljuje i umire poradi

čovjeka i njegova grijeha. Krist se svojim utjelovljenjem posebno vezao uz ljudsko biće, postavši posrednik između Boga i ljudi. Na čovjekovu spasenje trebamo zahvaliti našem posredniku između Boga i ljudi. Isus je čovjeku nakon kalvarije ostavio Crkvu koja mora karitativno djelovati. Dakle, kod Augustina Crkva je povezana s Tijelom Kristovim i utemeljena je na kristološkim postavkama Svetoga pisma. Također, crkveno utemeljenje jest i Isus Krist koji je ostavio Božjem narodu naredbu da budu jedno tijelo.

Današnji svijet je također utemeljen na karitativnom djelovanju. Augustin je pisao o strašnim progonima i o mučenicima koje možemo povezati s današnjim vremenom. Riječ je o migrantima koji su također prisiljeni iseliti iz svojih domova zbog ratnih neprilika, siromaštva i pripadanja određenoj vjeri. Zbog takvih ljudi u potrebi, Crkva ima humanitarnu organizaciju koja karitativno djeluje. Takva organizacija *Caritas* za misiju ima služiti svome narodu. Dakle, kroz pomoć bližnjemu možemo prepoznati najveću snagu evanđelja. Naglasak na usporedbu 'organizacije *caritasa*' i svake druge organizacije možemo uvidjeti u dobrohotnom i milosrdnom pomaganju čovjeka radi neizmjerne ljubavi koju nam je podario sam Bog. Bog nas uči kako bismo trebali poštovati Njegove zakone da bi nam bilo dobro na ovom zemaljskom proputovanju. Naime, Isus reče da ako netko u njegovo ime posjeti bolesnika, dade čašu vode, da mu neće propasti plaća (Usp. Mt 10,42). Pomoći čovjeku u potrebi može i određena humana organizacija, ali to nije direktno kršćansko poimanje koje je utemeljeno na Kristu, već na nekoj humanoj razini. Prema tome, *Caritas* nije kao svaka druga udruga ili organizacija u društvu. Ona djeluje u po poslanju Isusa Krista. Ona putem humanitarne organizacije želi stvoriti jedan zakon djelotvorne ljubavi prema čovjeku u nevolji. *Caritas* bi trebao postati kao zakon pravde za one ništa nemaju, a dužnost pomaganja za one koji imaju.

Tijekom proučavanja Augustinovog djela *De civitate Dei* susreli smo se s poteškoćama oko težeg razumijevanja teksta koji je vrlo kompliciran. Zbog toga nam je trebalo više vremena da bi rad okončali. Cilj rada bio je staviti veći naglasak na karitativnu ljubav Crkve koja se u današnjem vremenu pretjerano ni ne spominje. Zbog toga smo kod Augustina pronašli citate koji se nalaze u njegovom djelu *De civitate Dei* i sabrali ih na jedno mjesto, ali u daljnjim koracima, u nekom drugom radu valjalo bi pristupiti analitički svim tim tekstovima.

PRILOZI

Tablica 1. Prikaz pojma *Caritas* u prvom svesku djela *De civitate Dei*

Svezak prvi		
Redni broj	Poglavlje	Tematika
1.	1,9.2.	Obaveza ljubavi je prekoriti; Kada je mudro sustegnuti se od opomene i ukora; Savjet ljubavi
2.	5.18.1.	Ljubav prema vječnoj domovini
3.	5,18.2.	Mučenici su se borili po vjeri u ljubavi i ljubavlju za vjeru
4.	5,24.	Ljubav prema vječnoj sretnosti
5.	5,26.1.	Kršćanska ljubav
6.	6,12.	Ljubav prema vječnom životu
7.	10,3.2.	Kako se ispunjavaju dvije zapovijedi

Tablica 2. Prikaz pojma *Caritas* u drugom svesku djela *De civitate Dei*

Svezak drugi		
Redni broj	Poglavlje	Tematika
8.	11,28.	Vječna i istinska ljubav
9.	12,1.2.	Božja dobrohotnost; Nedjeljiva ljubav - strast rascijepljenosti
10.	12,9.2.	Ljubav kod anđela i ljudi
11.	14,7.1.	<i>Caritas</i> i <i>amor</i> u Svetom pismu
12.	14,7.2.	<i>Caritas</i> (Dobrohotnost) ili <i>dilectio</i> (privrženost) nije drugo nego <i>amor</i> (ljubav)
13.	14,8.2.	Apostol i ljubav
14.	14,9.1.	Ljubav u sv. Pismu; Bog ljubi vesela darivatelja
15.	14,9.3.	Ljubav prema dobru i sveta i milosrdnost
16.	14,9.4.	Hvale vrijedno milosrđe

17.	14,9.5.	Spokojstvo ljubavi može osjetiti samo caritas; Caritas i strah
18.	14,26.	Raj; Ljubav prema Bogu
19.	14,28.	Služenje u ljubavi; Razlika dva grada
20.	15,3.	Ljubav što je savršeno skladna poslušnost
21.	15,5.	Ljubav i sloga
22.	15,7.1.	Žar ljubavi
23.	15,16.1.	Brojnija veza društvene ljubavi
24.	15,22.	Samo voljene treba uredno voljeti
25.	15,23.1.	Ljubav kod anđela; Plamtjeti ljubavlju
26.	15,26.2.	Korablja i njeni katovi; Tri obilne žetve
27.	16,20.	Uzajamna ljubav; Lot i Abraham; Odreći se zbog ljubavi
28.	17,4.8.	Svrha naloga
29.	17,20.2.	Ljubav u Božjim užicima; Iščekivanje
30.	18,32.	Ne vidjeh truda ljubavi bez nagrade vječnosti
31.	18,50.	Kako ne bi mrzili od straha, gorjeli su ognjem ljubavi
32.	18,51.2.	Bol koji nastaje od ljubavi prema opakima
33.	18,54.1.	Vatra ljubavi za Krista

Tablica 3. Prikaz pojma *Caritas* u trećem svesku djela *De civitate Dei*

Svezak treći		
34.	19,19.	U svakom načinu života važno je što se ulaže po dužnosti ljubavi; Pravedan posao preuzima se po nužnosti ljubavi
35.	21,24.5.	Ropski strah, koji nije u ljubavi
36.	21,26.3.	Ljubav prema Kristu

BIBLIOGRAFIJA

1. AURELIJE AUGUSTIN, *De civitate Dei*, I, Zagreb, 1982.
2. AURELIJE AUGUSTIN, *De civitate Dei*, II, Zagreb, 1995.
3. AURELIJE AUGUSTIN, *De civitate Dei*, III, Zagreb, 1998.
4. BENEDIKT XVI., *Caritas in veritate*, Zagreb, 2009.
5. BENEDIKT XIV., *Deus caritas est*, Zagreb, 2006.
6. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekret o apostolatu laika, *Apostolicam Actouositatem*, u: Dokumenti, Zagreb, 1986.
7. DRUGI VATIKANSKI SABOR, Dogmatska konstitucija, *Lumen gentium*, u: Dokumenti, Zagreb, 1986.
8. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Pastoralna konstitucija, *Gaudium et spes*, u: Dokumenti, Zagreb, 1986.
9. IVAN XXIII., *Pacem in terris*, Zagreb, 1963.
10. JOJIĆ, Ljiljana, MATASOVIĆ, Ranko (ur.), *Hrvatski enciklopedijski rječnik*, Zagreb, 2002.
11. LEUTAR, Ivan, *Djelatna ljubav fra Didaka Buntića*, Zagreb, 2009.
12. MARASOVIĆ, Špiro, *Caritas – komu ili čemu*, u: Crkva u svijetu, 32 (1997.) 4, Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=78836, (2. 9. 2020.)
13. RAHNIER, Karl, VORGRIMLER, Herbart, *Teološki rječnik*, Đakovo, 1992.
14. REBIĆ, Adalbert (ur.), *Opći religijski leksikon*, Zagreb, 2002.
15. REBIĆ, Adalbert, FUČAK, Jerko, DUDA, Bonaventura (ur.), *Jeruzalemska Biblija. Stari i Novi zavjet s uvodima i bilješkama iz »La Bible de Jerusalem«*, Zagreb, 2011.

16. STARIĆ, Aldo, *Enciklopedijski teološki rječnik*, Zagreb, 2009.
17. ŠPEHAR, Milan, *Treba li nam caritas kao institucija?*, u: Riječki teološki časopis, 24 (2004.) 2., Dostupno na:
https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=123990, (2. 9. 2020.),
497.
18. ŠPEHAR, Milan, *Živjeti iz vjere*, u: Bogoslovska smotra 69 (1999.) 1., Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=50020, (1. 9. 2020.),
112.